

คู่มือปฏิบัติงาน
ศาสนพิธี
สังเขป

พระญาณวโรดม (สนธิ์ กิจจุฑาโร) วัดบวรนิเวศวิหาร
เรียบเรียง

พิมพ์จำหน่ายครั้งที่ ๑๑/๒๕๑๓

จำนวน ๒๐,๐๐๐ ฉบับ

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัย

๓/-

เจ้าภาพพิมพ์เป็นอนุสรณ์

ในงานทำบุญ ๑๐๐ วันศพ

คุณแม่บุญนาถ หงษ์ยนต์

ที่บ้านตลาดท่าเรือ

อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วันที่ ๑๑ เมษายน ๒๕๑๕

จาก นายสอาด หงษ์ยนต์

คู่มือปฏิบัติงาน
ศาสนพิธี

สังเขป

พระญาณวโรดม (สนธิ์ กิจจกาโร) วัดบวรนิเวศวิหาร
เรียบเรียง

พิมพ์จำหน่ายครั้งที่ ๑๑/๒๕๑๗

จำนวน ๒๐,๐๐๐ ฉบับ

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัย

๓ / -

คำนำ

เรื่องศาสนพิธี คือพิธีทำบุญในทางพระพุทธศาสนา ได้ใช้เป็นหัวข้ออบรมนักศึกษา วัดบวรนิเวศวิหาร (ภาคคำ) ที่ตำหนักเพชร ภายในพระบรมมหาราชวัง เพื่อให้เป็นความรู้พิเศษส่วนหนึ่ง ในตอนต้นก็ไม่ได้เขียนขึ้นไว้ เพียงแต่จดหัวข้อเท่าที่นึกได้แล้วนำไปบรรยาย ต่อมาผู้ต้องการจะพิมพ์หนังสือแจกในงาน ได้ขอให้เรียบเรียงขึ้นพิมพ์เป็นเล่ม จึงได้เลือกเขียนขึ้นเฉพาะที่เกี่ยวกับการจัดงานในทำนศาสนพิธี เท่าที่เห็นว่สมควรจะรู้ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของงาน ได้เรียบเรียงไปตามที่เคยพบเห็นบ้าง ได้ยินได้ฟังบ้าง และได้ถามท่านผู้ที่เคยชินกับงานด้านนี้บ้าง เพราะตำราที่ใครจะรวบรวมไว้เป็นหมวดหมู่หายาก แทบจะกล่าวได้ว่าไม่มี ได้แต่เพียงจำ ๆ ต่อ ๆ กันมาเท่านั้น เมื่อเป็นเช่นนั้น จึงรู้สึกว่าเป็นการยากที่จะเรียบเรียงขึ้น

ให้สมบูรณ์ได้ และงานก็มีมากอย่างซึ่งเกี่ยวแก่การ
มงคลบ้าง ไม่ใช่มงคลบ้าง ทั้งในถิ่นหนึ่ง ๆ ก็ยังมี
ประเพณีนิยมแตกต่างกันออกไปอีก ถ้าจะเรียบเรียง
ให้พิสดารกว้างขวาง ก็เกรงว่าจะเป็นหนังสือเล่มใหญ่
เกินกำลังของผู้พิมพ์ จึงได้เลือกเรียบเรียงขึ้นแต่ที่เห็น
ว่าเป็นหลักไว้ พอเป็นทางกำหนดของผู้สนใจ เมื่อ
ประสงค์จะจัดงานชนิดไหน พึงพิจารณาเทียบเคียง
ยกย้ายจัดไปได้ตามความประสงค์ และเหมาะสมแก่รูป
ของงาน เมื่อได้เรียบเรียงเสร็จแล้วจึงได้มอบให้จัด
พิมพ์ได้ตามความประสงค์

ครั้นต่อมา ได้มีผู้ขออนุญาตพิมพ์อีก จึงได้แก้ไข
เพิ่มเติมอีกตามสมควร แม้เช่นนั้นก็ยังเกรงว่าอาจมีข้อ
บกพร่อง หรือผิดพลาดอยู่บ้าง ด้วยความรู้เท่าไม่ถึง
การณ์จึงขอถือโอกาสแจ้งไว้ในที่นี้ด้วยว่า ถ้าท่านผู้อ่าน
ได้พบข้อบกพร่อง หรือผิดพลาด โปรดแจ้งให้ข้าพเจ้า
ทราบด้วย จักเป็นพระคุณมาก เพื่อจักได้แก้ไขให้
สมบูรณ์และถูกต้องต่อไป.

ก

เพื่อให้แพร่หลายทั่วถึงแก่ท่านผู้ต้องการ ข้าพเจ้า
จึงมอบลิขสิทธิ์หนังสือนี้ให้แก่มหาวิทยาลัย
เป็นเจ้าของ เพื่อจัดพิมพ์ต่อไป.

ดร. รศ. ก.

(พระราชกวี)

วัดบวรนิเวศวิหาร พระนคร

๑๕ กันยายน ๒๕๐๐

สารบาญ

ข้อความเบื้องต้น	หน้า ๑
นิมิตต์พระ	,, ๓
จัดสถานที่	,, ๔
ปูลาดพื้นสถานที่	,, ๕
ปูลาดอาสนะพระสงฆ์	,, ๗
จัดเครื่องรับรอง	,, ๙
จัดเครื่องบูชาและตั้งพระพุทธรูป	,, ๑๒
การตั้งภาชนะน้ำมนต์	,, ๑๕
พิธีเกี่ยวกับงานมงคล	
สิ่งต่าง ๆ ที่จะต้องเตรียมไว้ใช้ในพิธีมงคล	,, ๑๕
การทำบุญอายุ	,, ๑๘
วงท้ายสายสิญจน์	,, ๑๙
ก่อนรับพระสงฆ์	,, ๒๑
ลักษณะของการประเคน	,, ๒๒

เริ่มพิธี	หน้า ๒๓
คำบูชาพระ	„ ๒๓
อาราธนาศีล ๕	„ ๒๕
อาราธนาพระปริตต์	„ ๒๘
จุตเทียมน้ำมนต์	„ ๒๙
พิธีในวันเสวยพระ	„ ๓๐
หน้าที่ประเคนพระ	„ ๓๑
วิธีจัดโต๊ะเสวยหมู่	„ ๓๒
บูชาข้าวพระพุทธรูป	„ ๓๕
ถวายไทยธรรม	„ ๓๗
กรวดน้ำ	„ ๓๘
ประนํมนต์	„ ๔๓
วิธีเสวยภัตตาหาร	„ ๔๕
สิ่งที่ต้องเตรียมไว้ในพิธีงานศพ	„ ๔๕
ศพลงหีบ	„ ๔๙
วิธีทอดผ้า	„ ๕๑

ทำบุญ ๗ วัน	หน้า ๕๑
อาราธนาธรรม	„ ๕๔
ทำบุญ ๕๐ วันและ ๑๐๐ วัน	„ ๕๗
เผา	„ ๕๘
เก็บอัฐิ	„ ๖๑
ทำบุญอัฐิ	„ ๖๓
ถวายสังฆทาน	„ ๖๔
ถวายเพื่อความสุขความเจริญ	„ ๖๕
ถวายเพื่ออุทิศ	„ ๖๕
คำถวายทานต่าง ๆ	„ ๖๗
สรุปข้อที่ควรจำและควรรู้	„ ๗๖

คู่มือปฏิบัติงาน ศาสนพิธี สังเขป

ข้อความเบื้องต้น

การทำกิจการงานทุกอย่าง ถ้าทำเป็นระเบียบ
ย่อมเป็นที่น่าดู และเป็นเครื่องปลุกใจให้ได้รับความ
เข้มแข็งเบิกบาน หมู่ชนที่เจริญแล้ว จึงมีความ
นิยมในเรื่องระเบียบ ระเบียบที่นิยมทำกันจนเป็น
ธรรมเนียมจึงได้เรียกว่า พิธี.

ทุก ๆ ศาสนา ต่างก็มีระเบียบที่จะพึงปฏิบัติ อัน
เกี่ยวแก่การบำเพ็ญกุศลในศาสนาที่ตนนับถือ เพราะ
ฉะนั้น ระเบียบแห่งการบำเพ็ญกุศลในด้านศาสนา
จึงเรียกว่า ศาสนพิธี และพิธีต่าง ๆ ที่ได้ประกอบ
ขึ้นก็เป็นไปต่าง ๆ กัน เพราะเป็นไปตามความเชื่อดื้อ

ในคํานพระพุทธรศาสนาของเรา ก็มีนํยบําเพ็ญหรือประกอบพิธี เช่นการบําเพ็ญกุศลบางอย่าง นิมนต์พระบําง เชิญแขกผู้มีเกียรติมาประชุมบําง แล้วบําเพ็ญทาน ตั้งขึ้นเป็นต้น เมื่อปรารภเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น ก็จัดประกอบพิธีบําเพ็ญกุศล- เมื่อเป็นเช่นนั้น พิธีการบําเพ็ญกุศลในคํานพระพุทธรศาสนาจึงมีมากอย่าง เมื่อรวมกล่าวโดยย่อคงมี ๒ คือ:-

๑. พิธีบําเพ็ญกุศลเกี่ยวแก่การมงคล เช่นโกนผมไฟ ตักจุก แต่งงาน ทำบุญอายุ เป็นต้น.

๒. พิธีบําเพ็ญกุศลเกี่ยวแก่การตาย เช่นทำบุญ ๗ วัน, ๕๐ วัน, ๑๐๐ วัน, เผา, ทำบุญอุฐี เป็นต้น.

ในพิธีนั้น ๆ เมื่อจะประกอบขึ้นต้องให้มีระเบียบเป็นไปตามความนิยม การงานจึงจะลุล่วงไปได้ด้วยความเรียบร้อย.

ในที่นี้ จักได้กล่าวถึงระเบียบวิธีที่จะปฏิบัติงาน

ในพิธีนั้น ๆ เพื่อเป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติงาน.

เมื่อจัดพิธีบำเพ็ญกุศลประเภทไหน เบื้องต้นต้องเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ และจัดกิจอื่น ๆ ให้เสร็จเรียบร้อย ทั้งต้นแต่การนิมนต์พระเป็นลำดับไป.

๑. นิมนต์พระ ควรเขียนเป็นฎีกา เพื่อท่านจักได้อธิวไว้เป็นหลักฐานกันลืม ข้อความที่เป็นหลักนั้นต้องแจ้งสถานที, วัน, เดือน, ปี, และเวลา พร้อมทั้งชื่อผู้นิมนต์ ถ้าเกี่ยวข้องกับศพ ต้องแจ้งให้ชัดเจนว่าศพของใคร ใครเป็นผู้จัดทำ พร้อมทั้งบอกชื่อ ยศ บรรดาศักดิ์ของผู้ตายนั้นด้วย ส่วนข้อความอื่น ๆ ก็ตามแต่ผู้นิมนต์จะพึงเขียนตามต้องการ แต่มีข้อที่ควรกำหนดจำถ้อยคำ ตามที่ได้นิยมใช้ ถ้านิมนต์เกี่ยวข้องการมงคล พึงกล่าว “เจริญพระพุทธมนต์” ถ้าเกี่ยวข้องศพ พึงกล่าว “สวดมนต์” อย่าให้สับสน ถ้านิมนต์นั้น อย่าพึงใช้ถ้อยคำที่ขัดกับพระวินัยบัญญัติ เช่น ออกชื่อโกชนะว่า นิมนต์นั้นข้าวเป็นต้น การนิมนต์ออกชื่อโกชนะเช่นนั้น เมื่อพระรับนิมนต์

ในเมื่อไม่มีสมัยที่ได้รับยกเว้นก็เกิดอาบัติ จึงควรใช้
คำที่ควร เช่นนิมนต์รับอาหารบิณฑบาตเข้า เพล
หรือนิมนต์ฉันเข้า ฉันเพล ตามสมควร.

จำนวนพระที่นิยมในพิธีนั้น ๆ มีกำหนดไม่สู้แน่นอน
โดยสามัญ ๕, ๗, ๙, ๑๐, ๑๑. ในงานทั่วไป เว้นงานมงคล
สมรส มงคลสมรสนิยมคู่ เช่น ๖, ๘, ๑๐. ส่วน
ในพระราชพิธีตั้งแต่ ๑๐ ขึ้นไปเช่น ๑๐, ๒๐ เป็นต้น.

อนึ่ง การนิมนต์พระในพิธีเกี่ยวแก่การมงคล โดย
มากไม่นิยมการขอสงฆ์ และไม่ถวายเป็นสังฆทาน
มีอยู่บ้างแต่เป็นจำนวนน้อย เช่นบางท่านทำบุญอายุ
ไม่ต้องการทำเป็นพิธีใหญ่ ก็ขอสงฆ์ไปถวายเป็น
สังฆทาน ไม่มีการสวดมนต์เลียงพระ.

๒. จักสถานที การงานที่เกี่ยวข้องพิธี มี
การเชื้อเชิญบรรดาญาติมิตรมาประชุม รวมเรียกว่า
เชิญแขก เมื่อเป็นเช่นนั้น เรื่องสถานที่เป็นสิ่งสำคัญ
ต้องจัดทำให้สะอาดหมดจดตามสมควร ถ้าสามารถ
จักตกแต่งด้วยเครื่องประดับตกแต่งอีกก็ได้ เมื่อไม่

สามารถ เป็นแต่เพียงบันทึกวาดเช็ดถูให้สะอาดตา
เก็บบังสิ่งของ อย่าทิ้งไว้ให้เกะกะกีดขวาง หรือนำ
เข้าจัดตั้งไว้ให้เป็นระเบียบ เช่นนี้ก็ได้.

อนึ่ง ในบางแห่งมักนิยมการชิงมานข้างฝาด้วย
แท้จริง ในเรื่องการชิงมานข้างฝานั้น พึงทราบว่า
ไม่จำเป็นต้องชิงเสมอไป คุณค่าของการชิงมาน ก็ดู
เหมือนเป็นเพียงบังสิ่งไม่สะอาดตามข้างฝาเท่านั้น ถ้า
เมื่อฝาสะอาดดีแล้วก็ไม่จำเป็นต้องชิง เพราะการชิงมาน
บังหลัง ในที่บางแห่งกลับปิดช่องลมให้อับอ้าว บาง
คราวปิดทางแสงสว่างที่จะเข้าให้มืด ไม่โปร่ง.

การจัดทำสถานที่ให้สะอาดงดงาม ถือกันว่าเป็น
มงคล และต้อนรับสิ่งเป็นมงคล ต้อนรับแขกผู้มา
ในงาน.

๓. **ปลาดพันสถานที่** พึงจัดปลาดพันด้วย
เครื่องปลาด เช่นพรมหรือเสื่อตามสมควร เพื่อเป็นที่
รับแขกที่มาในงาน การปลาดไม่ใช่เพียงปูพื่อให้เต็ม
ไปเท่านั้น ต้องมุ่งถึงความเหมาะสมและความสวย

งามด้วย ถ้าเครื่องปลาทูมีมาก สามารถปูให้เต็ม
 สถานที่ประกอบพิธีได้ ก็ปูให้เต็ม พึงเลือกคัดตุ๋น
 สัตว์ฐานลวกลาย และขนาดให้พอเข้ากันได้ปล้ำทับ
 กันไป แต่มีข้อที่ควรกำหนดไว้คือ การปลาทูตรงที่ต่อ
 ต้องให้ ด้านสูงทับด้านต่ำ อย่าให้ด้านต่ำทับ
 ด้านสูง ทางไหนสูง ทางไหนต่ำ ให้กำหนดทาง
 ด้านพระพุทธรูปและพระสงฆ์ประดิษฐานอยู่เป็นด้านสูง
 เพราะตามความนิยมโดยทั่วไป เกี่ยวด้วยการการวะ
 กัน ผู้ใหญ่นั่งสูงกว่าผู้น้อย ผู้น้อยไม่นั่งสูงกว่า
 ผู้ใหญ่ พระก็ยังต้องนั่งตามลำดับอาวุโส คือ พรรษา
 ที่สูงและทำตามลำดับกันไป และยังมีข้อห้ามอยู่อีกว่า
 ห้ามพระผู้มีพรรษาสูง ซึ่งเรียกว่าพระเถระ นั่งห้าม
 อาสนะ คือนั่งเสียในลำดับที่ต่ำ พระผู้น้อยไม่อาจไป
 นั่งในที่สูงได้ และต่ำลงไปอีกก็ไมที่นั่ง ชื่อว่าเป็น
 การปิดกั้นที่นั่งกันอยู่ในตัว และปรับอาบัติแก่ผู้น้อย
 ซึ่งนั่งในลำดับที่สูงกว่าพระผู้ใหญ่ เว้นไว้แต่จะได้รับ
 อนุญาต แม้ในหมู่ภิกษุที่สัททิมจรรยาอันดีงาม ก็ยัง

นิยมการนั่ง การเดินเป็นไปตามลำดับผู้ใหญ่น้อยเช่นเดียวกัน การปลาค้างใช้ฟันตำช้อนที่ฟันอยู่ด้านสูง ผู้ที่นั่งในด้านต่ำก็ถือว่านั่งสูงกว่าผู้ใหญ่ เพราะฉะนั้น การปลาค้างจึงควรระวังให้มาก ถ้าเครื่องปลาค้างมีน้อย จะใช้ไปเป็นแห่ง ๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้.

๕. ปลาค้างพระสงฆ์ เมื่อได้ปลาค้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว ฟังปลาค้างสำหรับพระสงฆ์ นั่งพระสงฆ์ที่นั่งในพิธี นิมนต์เรียงเป็นแถว ไม่ใช่ นั่งเป็นหมู่ จึงต้องปลาค้างให้ยาวไปเป็นแถวตามต้องการ กะให้พอเหมาะกับพระที่นั่ง อย่าให้ห่างกันจนเกินไป หรือเบียดเสียดจนเกินไป ควรดูแลเพียงพอเหมาะพอสบาย.

ปลาค้างพระสงฆ์ ฟังปลาค้างที่ลงบนอาสนะของภิกษุ อย่าให้เครื่องปลาค้างที่ภิกษุที่นั่ง ทับอยู่ข้างบน เพราะถ้าทับอยู่ข้างบน เมื่อนั่งลง ก็ถือว่านั่งสูงกว่าพระสงฆ์ ขาดการระนงพระภิกษุสงฆ์ หรืออาสนะที่ใหญ่หรือยาวผิดกัน ให้พระนั่งในเอกเทศ

ข้างหนึ่ง แม้เช่นนี้คฤหัสถ์ชนนักรวมอยู่ด้วยก็ไม่ควร
 ชื่อว่าขาดการวะเช่นเดียวกัน ถ้าหากหญิงชนนักรวมอยู่
 บนอาสนะนั้นด้วยพระก็ต้องอาบัติ เพราะมีพระพุทธรูป
 บัญญัติห้ามภิกษุนั่งอาสนะเดียวกับหญิง แม้ว่าเป็น
 ผืนใหญ่หรือยาวเท่าไรและนั่งไม่ใกล้กัน ก็ยังถือว่านั่ง
 อาสนะเดียวกัน เพราะฉะนั้น การจัดอาสนะสำหรับ
 พระสงฆ์ จึงควรให้เป็นคนละส่วนกับคฤหัสถ์ เมื่ออยู่
 อาสนะของคฤหัสถ์แล้ว ควรปูอาสนะพระสงฆ์ให้ห่าง
 ออกไปเสียอีกส่วนหนึ่ง เว้นช่องว่างเล็กน้อยอย่าให้
 เกียวกัน ถ้าเป็นเครื่องปูลาดที่กว้างใหญ่จะทำเช่นนั้น
 ไม่ได้ พึงใช้อาสนะอื่นปูทับลงข้างบน ตามที่นิยมกัน
 มักใช้ผ้าขาวหรือผ้าสีอื่น ๆ ก็ได้ ปูลาดทับลงข้างบน
 ทำเช่นนั้นก็ชื่อว่ามีอาสนะคนละผืน ไม่ต้องรวมกันกับ
 คฤหัสถ์ ถ้าจัดให้คงมตากว่านี้ เมื่อลาดผ้ายาว
 ลงผืนหนึ่งแล้ว พึงปูอาสนะเล็ก ๆ นั่งเฉพาะองค์
 ทับลงอีกชั้นหนึ่ง เช่นนี้ดีและคงมด้วย ชื่อว่าเป็น
 การแสดงการวะด้วย แม้ใคร ๆ จะขึ้นไปนั่งบนอาสนะ

นอกจากที่พระสงฆ์แล้วยอมไม่ขัดสน เมื่อลาอาสนะ
เสร็จแล้ว ถ้ามีหมอนอิงก็ตั้งพิงไว้ด้านหลังเฉพาะ
องค์ ๆ ที่กล่าวมานี้เป็นการจ้ดรับรองพระสงฆ์และ
แขกนั่งกับพื้น เมื่อจ้ดนั่งกับพื้น ไม่ควรนำเท้าขึ้น
รับแขกมาตั้งในบริเวณนั้น เว้นแต่ตั้งเท้าไว้ในที่ต่ำ
กว่า เพราะถ้าพระสงฆ์นั่งอยู่กับพื้น กุฎีสนัสน
นั่งอยู่บนเก้าอี้ ถือกันว่าเสียมารยาทที่ดั่งมาอย่างยิ่ง
ขาดการระในพระสงฆ์ เท่ากับเป็นการหมิ่นพระสงฆ์ว่า
เป็นผู้ต่ำหรือเลว จึงควรระวังให้มาก.

สถานที่ที่ทำการจ้ดรับรองแขกด้วยเก้าอี้ อาสนะ
พระสงฆ์ก็ต้องยกเป็นอาสน์สงฆ์ขึ้น ให้มีความสูงกว่า
เก้าอี้ หรือเสมอกันจึงควร แต่จะให้พระนั่งเก้าอี้
ห้อยเท้าสวคมนต์ไม่ควร เพราะดูไม่งาม และเรื่อง
ของพระนิยมนั่งราบ การยกอาสน์สงฆ์ให้พระนั่ง แม้
จ้ดรับรองแขกนั่งกับพื้นก็มีนิยมนั่งอยู่เหมือนกัน.

๕. จ้ดเครื่องรับรอง เมื่อจ้ดที่ปลาทอาสนะเสร็จ
แล้ว พึงจ้ดเครื่องรับรองพระรับแขกต่อไป. ตามประเพณี

นิยมของไทย เครื่องรับรองมีมากอย่าง จักกล่าว
เฉพาะที่เป็นหลักใหญ่ ๆ เมื่อสามารถอย่างไร พึง
จัดตามความประสงค์.

เครื่องรับรองพระหรือแขกทั่ว ๆ ไป มีกระโถน
ที่น้ำเย็น ที่น้ำร้อน หมากพลูหรือบุหรี จัดใส่ภาชนะไว้
หรือมีน้ำดื่ม ก็ควรจัดเตรียมไว้ ในส่วนที่สำหรับ
รับพระ สิ่งที่ไม่ควรให้ขาด คือกระโถนและที่น้ำ แม้
ในด้านพิธีกรรมของสงฆ์ ในเรื่องน้ำก็ขาดไม่ได้ เช่น
ก่อนที่จะทำสังฆกรรมมีสวดปาฏิโมกข์ เป็นต้น ท่าน
ก็ให้เตรียมตั้งน้ำใช้นั้นไว้ เพราะฉะนั้นจึงไม่ควร
ให้ขาด เมื่อจัดเสร็จแล้ว พึงนำไปตั้งไว้ตามที่ จัด
เฉพาะองค์ อย่ารวมกัน ถ้าไม่สามารถ เพราะภาชนะ
ไม่พอ บางสิ่ง บางอย่าง จะใช้ ๒ องค์ต่อ ๑ ที่ก็ได้
เช่น กระโถน หมากพลูหรือบุหรี ส่วนน้ำ ต้องจัดจำกัด
เฉพาะองค์ จะใช้รวมกันไม่ได้ เพราะมีพระพุทธรูปปฏิบัติ
ห้ามดื่มร่วมบริโภคร่วมในภาชนะเดียวกัน ส่วนหมาก
พลูหรือบุหรี เป็นชั้นหรือเป็นส่วนอยู่แล้ว เมื่อ

ต้องการหยิบมาเฉพาะส่วน ไม่ชื่อว่าบริโกกรวม
ภาชนะเดียวกัน.

การจัดตั้งเครื่องรับรองพระสงฆ์นั้น ให้ตั้งกระโถน
ที่น้ำเย็นที่หมากหรือบุหรื ทางด้านขวาของพระสงฆ์
ให้เรียงเป็นลำดับกัน คือตั้งกระโถนไว้ด้านใน ถัด
ออกมา ที่น้ำเย็น ถัดออกมา ที่หมากพลูหรือบุหรื
ตั้งกระโถนให้เป็นหลักเสียก่อน อย่าให้ล้าไปด้านหลัง
มากนัก อย่าให้ล้าออกนอกมากนัก แนวด้านหน้า
ของหมอนอิงนั้นพอเหมาะ แล้วจึงวางที่น้ำเย็น หมาก
พลูหรือบุหรืถัด ๆ กันออกมา อย่าให้สับสนกัน และ
อย่าวางให้ห่างกันนัก ชิดกันนัก คุระยะแต่พองาม
และต้องดูแลให้ตรงกันทั้งด้านขวางและด้านยาว อย่า
ให้แถวคดไปคดมา ไม่น่าดู น้ำร้อนหรือน้ำดื่ม เมื่อ
พระเข้านั่งที่แล้วจึงถวาย.

ส่วนเครื่องรับรองแขกภุหัสดี พึงจัดตามประ
เพณีนิยม เช่นมีน้ำร้อนน้ำเย็นหรือน้ำดื่มตามสมควร
จัดรวมตั้งไว้เป็นที่ ๆ ก็ได้ ถ้าเป็นแขกผู้ใหญ่ควร

จัดให้เฉพาะที่ ถ้าแขกมากเกรงจะไม่ทั่วถึง พึงจัดใส่ภาชนะไปให้เป็นคราว ๆ.

๖. **จัดเครื่องบูชาและตั้งพระพุทธรูป** เครื่องบูชาตามที่นิยมใช้กันอยู่นั้น มีหลายอย่างต่าง ๆ กัน เช่น ม้าหมู โต๊ะชั้น โต๊ะเดี่ยว จัดเครื่องสักการะมากบ้างน้อยบ้าง เป็นไปตามความเหมาะสม เป็นไปตามฐานะและพิธีใหญ่หรือเล็ก หรือตามความสามารถที่จะจัดได้ เครื่องสักการะที่เป็นหลัก มี ๓ อย่างคือ ดอกไม้ รูป เทียน ที่ใช้ตั้งบูชาบนโต๊ะอย่างน้อย ๕ ที่ คือ ดอกไม้ ๒ ที่ เทียน ๒ ที่ รูป ๑ ที่ รูปปักเพียง ๓ เล่มพอ. เทียนรูปที่ปักไว้สำหรับบูชา ควรชูปน้ำมันที่ใส่เทียนและที่ปลายรูปสักเล็กน้อยก่อน เพื่อจุดง่าย และน้ำมันที่ชูปนั้น น้ำมันยางเป็นดีกว่าอย่างอื่น แต่อย่าให้มากเกินไป.

สำหรับในเรื่องเครื่องบูชาหรือเครื่องสักการะนี้ ไม่สู้แน่นอน ให้พิจารณาตามควร ข้อสำคัญมีอยู่ก็คือ ให้เป็นสิ่งที่เหมาะสมแก่ความที่จะตั้งพระพุทธรูปและ

ที่บูชา ถ้าพิธีใหญ่ เชิญแขกมาก จะจัดเครื่องบูชา
 นิดหน่อยๆ ไม่งาม ในเรื่องพิธีพระ สำคัญอยู่ที่เครื่อง
 บูชา ถ้าจัดไม่น่าดู ก็ไม่เป็นที่ส่งเสริมเชิดชูเกียรติ
 หรือสง่าราศี แม้จะจัดงานให้ใหญ่โตอย่างไร ก็
 ไม่น่าดู.

เครื่องบูชา ควรตั้งไว้ตามชาวของพระสงฆ์ -แต่
 ถ้าวัดที่ไม่อำนวยการ ตั้งไว้ตามชายก็ได้ การตั้งต้อง
 พิจารณาให้เหมาะสมแก่สถานที่ อย่าให้ใกล้ชิดกับทาง
 ที่จะต้องใช้เดินผ่านไปมา อย่าให้ขัดกับที่รับแขก ควร
 จะตั้งฉ้นพระพักตร์พระพุทธรูปไปทางไหน? ข้อนี้
 ความนิยมต่าง ๆ กัน บางแห่งตั้งฉ้นพระพักตร์ไปตาม
 แลวพระสงฆ์นั้น บางแห่งฉ้นพระพักตร์ไปตามพระสงฆ์
 เมื่อพิจารณาตามความเหมาะสมแล้ว ฉ้นพระพักตร์
 ไปตามพระสงฆ์ดีกว่า สมมติว่าเป็นพระมุข คือเป็น
 หัวหน้า และการตั้งพระพุทธรูปบูชา ก็เพื่อให้เจ้า
 ของงานบูชา ฉ้นพระพักตร์ทางเดียวกันกับพระสงฆ์
 สะดวกในการจุดเทียนธูปและกราบไหว้ ถ้าตั้งเครื่อง

บุชาสกตหัวแถว ผันพระพักตร์พระพุทธรูปไปตามแถว
พระสงฆ์ไม่สะดวกแก่การจุดเทียนธูปและกราบไหว้ ถ้า
สถานที่ไม่เหมาะ แม้จะตั้งเลื่อนห่างจากแถวพระสงฆ์
ก็ได้ ถ้าห่างออกมาไม่เข้าลำดับแถว จักตั้งผัน
พระพักตร์ไปตามแถวพระสงฆ์ก็ได้ เพราะสะดวกในการ
จุดเทียนธูปและกราบไหว้เหมือนกัน มีข้อที่ควรกำหนด
ก็คือ เมื่อผู้บูชากราบพระพุทธรูป อย่าต้องให้หันหลัง
ให้พระสงฆ์ เมื่อจัดตั้งโต๊ะเครื่องบูชาเสร็จแล้ว ควร
มีพรมเล็ก ๆ หรือผ้าก็ได้ บูไว้หน้าโต๊ะผืนหนึ่ง ไม่ใช่
สีเหลี่ยม ชนิดสีเหลี่ยมผืนผ้า ปูด้านยาวพุ่งตรง
ออกมาจากโต๊ะเครื่องบูชา ไม่ใช่วางหน้าโต๊ะ เป็นที่
สำหรับกราบ (ถ้าเจ้าของงานเป็นชั้นเจ้า ต้องมีผ้า
ขาวสีเหลี่ยม หรือสีเหลี่ยมรีขนาดผ้าเช็ดหน้า ปูทับ
ไว้อีกผืนหนึ่ง) ผ้าปูสำหรับกราบหน้าโต๊ะนี้ ถ้าชั้นสูง
ชั้นผู้ใหญ่ไม่ควรให้ขาด.

พระพุทธรูปที่นำมาประดิษฐานบนที่บูชา ในงาน
พิธีทั่วไปมักนิยมใช้พระพุทธรูปปางสมาธิหรือมารวิชัย

ไม่สู้จะนิยมพระยีน ถ้าเป็นงานทำบุญวันเกิดหรือทำบุญอายุ มักนิยมใช้พระประจำวันเกิดของเจ้าของงาน.

๗. **ตั้งภาชนะนํ้ามนต์** ภาชนะที่สำหรับใส่นํ้าทำนํ้ามนต์ มักนิยมใช้ครอบสำริด ถ้าหาไม่ได้จะเป็นครอบทองเหลือง ทองแดงก็ได้ ถ้าไม่มีครอบ ใช้บาตรหรือขันก็ได้ ตามโบราณท่านนิยมใช้บาตรดิน แต่มาในบัดนี้บาตรดินหายาก แม้บาตรเหล็กก็ใช้กัน มีข้อจำกัดอยู่ว่า อย่าใช้เครื่องทองหรือเงินใส่นํ้าสำหรับให้พระทำนํ้ามนต์ เพราะเป็นของอนาฆาส พระเจ้าต้องอาบัติ แต่ถ้านำมาใส่นํ้าสำหรับผสมนํ้ามนต์ไม่ห้าม เพราะไม่ได้เกี่ยวกับพระจะจับต้อง ถ้าต้องการนํ้ามาก เช่นในการตัดจุหรือมงคลสมรส ควรใช้บาตรหรือหม้อนํ้ามนต์ตั้งเพิ่มไว้อีก นํ้าอย่าให้พร่องมากนัก ให้เต็มแต่ไม่ถึงล้น สิ่งต่างๆ ที่จะใส่ในหม้อนํ้ามนต์ ตามในพระราชพิธีไม่นิยมใช้ จึงไม่กล่าวในที่นี้.

๘. สิ่งต่างๆ ที่จะต้องเตรียมไว้ใช้ในพิธีมงคล

นอกจากงานนี้

ก. งานมงคล โขนผมไฟ ตักจาก วรรณกรรมสังข์
โศปรีก ใส่กระแจะ กรรไกร กรรบิด (มีตโกน)
มงคล บางแห่งก็มีหญ้าแพรก ใบบัวหลวงหรือใบบอน
สำหรับรองผมที่ตัดหรือโกนแล้วด้วย.

ข. งานมงคลสมรส วรรณกรรมสังข์ มงคลคู่.

ค. งานขึ้นบ้านใหม่ วรรณกรรมโศปรีกใส่
กระแจะสำหรับเจิมประตูบ้าน ทราญใส่ภาชนะเช่นบาตร
ไว้ เสร็จแล้วจากใต้ไชโยรอบ ๆ บ้าน ซึ่งถือกันว่าเป็น
มงคลและป้องกันภัยอันตราย.

สิ่งเหล่านี้ วรรณกรรมไว้ และจัดโต๊ะไว้สำหรับ
ตั้งโต๊ะหนึ่ง จะตั้งด้านขวาหรือด้านซ้ายของเครื่องบูชา
ตามแต่จะเหมาะ แล้วนำสิ่งที่เตรียมไว้นั้นใส่ภาชนะ
รวมตบบนโต๊ะนั้น ส่วนกรอบสำหรับทำนามนต์ เมื่อ
พระเข้านั่งที่เรียบร้อยแล้ว พึงนำไปตั้งไว้ที่ตรงหน้า
พระที่ท่านจักเป็นผู้หยดเทียน.

เทียนสำหรับทำนามนต์ วรรณกรรมสังข์ วรรณกรรม

ขนาดหน้า ๑ บาท หรือจะหย่อนบ้างเกินบ้างก็ไม่สู้
จำกัดตายตัวนัก ติดประจำไว้ที่ภาชนะน้ำมันต์.

เครื่องประนามนต์ ควรใช้หญาคามัตเป็นกำ

แล้วตัดปลาย ตัดราก กะยาวประมาณ ๑ ศอก เพราะ
ถือกันว่าเป็นหญามงคล พระพุทธเจ้าเมื่อจะได้ตรัสรู้
ก็ประทับนั่งบนมัตหญาคา ซึ่งเรียกกันว่ารัตนบัลลังก์
ในศาสนาพราหมณ์ ก็ถือว่าเป็นหญามงคล เพราะ
เป็นหญาที่รองหมอนำอมฤต ไม่ควรใช้อย่างอื่น เช่น
ใบมะยม เพราะใบมะยมมักถือกันว่าสำหรับประพรม
ไล่ผี ไม่ใช่มงคล.

ถ้าเป็นงานมงคลทำบุญอายุ มักนิยมต่าง ๆ กัน มี
พิธีโหรหรือพราหมณ์ด้วยบ้าง ไม่มีโหรหรือพราหมณ์
แต่มีเครื่องบูชาเกยวอยู่บ้าง เฉพาะที่ไม่มีโหรหรือ
พราหมณ์ ต้องเตรียมตั้งขึ้น

ถ้ามีการอาบน้ำ ต้องเตรียมสังข์สำหรับหลั่งน้ำ
พระพุทธมนต์ด้วย และเทียนมงคล ใช้ขผึ้งแท้นัก
๙ บาท ใส่ไว้เกินอายุของเจ้าของ ๑ เส้น พื้นมีความ

ยารอบศีรษะเจ้าของ เทียนมงคล^๕ใช้แทนเทียนชัย ๖
 ถ้ามียเทียนชัย ๖ ค่าย เทียนมงคลให้เปลี่ยนใช้ใส่ ๓๒
 เส้น ส่วนเทียนชัย ๖ ใช้^{๕๕}ซึ้งแท่นนักเกिनอายุของเจ้าของ
 ๑ บาท ใส่เกिनอายุของเจ้าของ ๑ เส้น ให้มีความสูง
 เท่าตัวเจ้าของ เทียนชัย ๖ เวลาจุดแล้วต้องระวัง
 อย่าให้ดับในระหว่าง ต้องจุดให้หมดเล่ม ถ้าดับใน
 ระหว่าง มักถือกันว่าเป็นลางไม่ดี จึงต้องระวังให้มาก
 โดยมากมักจะหาตู้เทียน แล้วจุดตั้งไว้ในตู้.

เวลาจุด เมื่อพระเริ่มเจริญพระพุทธมนต์ถึงบทว่า
 พุทธ สรรณ กุณามิ ฯ จึงลงมือจุดเทียนชัย ๖ และ
 เทียนมงคล ถ้าฤกษ์จุดเทียนชัย ๖ มี พิงจุดเทียนชัย ๖
 ตามฤกษ์ ส่วนเทียนมงคลจุดดังกล่าวแล้ว.

ถ้าทำตามปกติธรรมดา ก็จัดอย่างมงคลทั่ว ๆ ไป
 ที่นำมากล่าวไว้ ก็เพื่อให้ทราบเป็นเค้าเรื่องเท่านั้น.

การทำบุญอายุ มีกำหนดวันดังนี้ คือ ถ้าเกิด
 ในวันไหน ให้เจริญพระพุทธมนต์ในวันนั้น เช่นเกิด
 วันที่ ๕ พิงเจริญพระพุทธมนต์ในวันที่ ๕ เลียงพระ

ในวันที่ ๖ ถ้าทำงานวันเดียว ก็เลี้ยงพระในวันที่ ๕ นั้น เพราะท่านถือวันเจริญพระพุทฺธมณฑลเป็นวันสำคัญ.

อนึ่ง ในพิธีทำบุญอายุตามที่นิยมมักมีพิธีทักษิณานุประทานหรือเปตพลีเสียก่อน คือทำก่อนจากเจริญพระพุทฺธมณฑล ในวันเดียวกัน ก่อนเวลาอื่นก็ได้ หรือทำเสียก่อนวันหนึ่งก็ได้ เป็นพิธีบำเพ็ญกุศลอุทิศให้บรรพชนที่ล่วงลับไปแล้ว มีสติบปกรรมหรือบังสุกุลแล้ว กรวดน้ำอุทิศผล จะทำมากหรือน้อย ก็ได้แล้วแต่กำลัง.

๕. **วงด้ายสายสิญจน์** สายสิญจน์ ต้องใช้ด้ายดิบ จับเป็น ๓ หรือ ๔ เส้น ตามความนิยมมักเป็น ๔ เส้น ใช้ด้ายอย่างอื่น เช่น ด้ายกลุ่ม ด้ายฟอก เป็นต้น ไม่ควร ในงานมงคลทั่วไป นิยมใช้วงท้าวบ้าน ตั้งต้นแต่พระพุทฺธรูปที่เครื่องบูชา แล้วเวียนไปทางขวาเป็นทักษิณาวัตถ์ แล้วกลับมาบรรจบที่พระพุทฺธรูป พันไว้ที่พระหัตถ์หรือที่ฐานข้างบนของพระพุทฺธรูป อย่าพันกับองค์พระ จักเลศเป็นมัตพระพุทฺธรูป จาก

พระพุทธรูปกัณฑ์เครื่องต่าง ๆ ที่นำมาประกอบพิธีซึ่ง
ตั้งไว้บนโต๊ะนั้น วงเวียนขวาเช่นเดียวกัน แต่จงกำหนด
ดูว่า จะให้สายสัญญาณลงทางไหน จึงจะไม่ก่อกับกิจการ
ที่จะทำในลำดับต่อไป วงเสร็จแล้วหาภาชนะรอง
กลุ่มสายสัญญาณไว้ ส่วนหม้อทำนํ้ามนตร์เอาไว้ให้พระ
วงก็ได้.

สายสัญญาณ เมื่อวงแล้วต้องระวังให้มาก ห้าม
การข้ามกราย จะยกสิ่งของข้ามหรือเอามือข้าม
ไม่ได้ทั้งสิ้น ห้ามทั้งพระและภุชงค์ ถ้ามีความ
จำเป็น เช่นจะหยิบยกสิ่งของ ก็พึงยกสายสัญญาณ
ขึ้นก่อนแล้วลอดไปข้างล่าง.

ถ้าเป็นมงคลโกนผมไฟหรือตัดจุก นิยมวงที่เด็ก
ตัวยุ ในเวลาฟังพระเจริญพระพุทธมนต์ และเวลา
ตัดโกน ตามแบบเก่า ที่ทำกันตามชนบท มักวงไว้
กับตัวเด็ก ถ้าเป็นเด็กหญิง เมื่อวงแล้วก็ไปพันไว้กับ
วัตถุอื่นแล้วจึงเอากลุ่มสายสัญญาณถวายพระ วง
อย่างนี้ไม่เหมาะ เพราะบางคราว ผู้ที่ไม่รู้ก็มักหยิบ

สิ่งของข้ามไปบ้าง เอื้อมมือข้ามไปบ้าง ไม่สมควร
 สู้วางไว้ให้สูงพอเดินไม่ถูกศีรษะไม่ได้ ไม่ต้องไประวัง
 แม้เต็กจะเป็นหญิง ก็ไม่มีทางขัดข้องอะไรกับพระ.

กิจการต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วนี้ ต้องเตรียมจัดไว้
 ให้เสร็จก่อนเวลาที่พระสงฆ์จะมาถึง.

๑๐. **ต้อนรับพระสงฆ์** เมื่อใกล้จะถึงกำหนด
 เวลาที่พระจะมา ควรจัดหรือส่งผู้ใดคนหนึ่งให้เตรียม
 คอยต้อนรับพระ และเตรียมน้ำไว้สำหรับล้างเท้าพระ
 เพราะพระเมื่อเวลาเข้าบ้านเดินไปด้วยเท้าเปล่าไม่สวม
 รองเท้า เพราะมีพระพุทธรูปบัญญัติห้ามไว้ว่า “เรา
 (ภิกษุ) ไม่เป็นไซ้ จักไม่สวมรองเท้าเข้าไปในบ้าน”
 ถ้าภิกษุรูปใดฝ่าฝืน ปรับเป็นอาบัติทุกกฏ เมื่อเป็น
 เช่นนี้ เดินไปด้วยเท้า ๆ ย่อมเป็น.

เมื่อพระถึงแล้ว พึงออกไปนิมนต์ อย่าต้องให้
 พระไปเงอะงะเก้อเขิน เพราะไม่พบเจ้าของหรือผู้นิมนต์
 แล้วล้างเท้าเช็ดเท้าที่เปียกให้ และพาไปยังที่พัก ถ้า
 ไม่ได้จัดที่พักไว้ส่วนหนึ่งต่างหาก พึงนิมนต์ให้เข้า

นั่งตามที่ ครั้นนั่งเรียบร้อยแล้ว ฟังประเด็นสิ่งของ
ที่ได้จัดเตรียมไว้ต้อนรับ ครั้นประเด็นแล้วประณม
มือไหว้ หรือกราบตามสมควร.

การประเด็น ในตอนนั้นจะเป็นใครก็ได้ จะเป็นชาย
หรือหญิงไม่ห้าม แต่ต้องทำให้ถูกต้องลักษณะของการ
ประเด็น.

ลักษณะของการประเด็น การประเด็นนั้นท่าน
วางหลักไว้ดังนี้

๑. ของนั้นไม่ใหญ่โตหรือหนักเกินไป เป็นของ
ยกคนเดียวได้.

๒. ผู้ประเด็นเข้าอยู่ในหัตถบาส (คือห่างจาก
ผู้รับประมาณหนึ่งศอกในระหว่าง).

๓. น้อมให้ด้วยกาย หรือของเนื่องด้วยกาย.

ผู้ประเด็น ต้องเข้าไปอยู่ในที่ใกล้ในระยะดังกล่าว
นั้น แล้วยกสิ่งของให้พ้นขึ้นจากพื้น แล้วน้อมถวาย
สิ่งของที่ต้องประเด็น คือสิ่งที่จะพึงบริโภคนั้น เช่น อาหาร
น้ำร้อน หมากพลูบุหรี เป็นต้น ถ้าไม่ได้ใช้บริโภค

เช่นประโคนไม่ต้องประเคน เมื่อประเคนแล้วอย่าไป
จับเลื่อนของท่านอีก ถ้าไปจับเลื่อนของท่านต้อง
ประเคนใหม่ ผู้หญิงประเคน ถ้าได้หัตถ์บาตรและถูก
ลักษณะแล้ว ผู้ชายไม่ต้องประเคนซ้ำก็ได้ ที่ต้อง
ประเคนซ้ำ ก็เฉพาะที่ยังทำไม่ถูกระเบียบ.

๑๑. **เริ่มพิธี** เมื่อพระมาประชุมพร้อมแล้ว พึงเริ่ม
พิธีจุดเทียนเป็นต้นต่อไป.

การจุดเทียนรูป เป็นหน้าที่ของเจ้าของงานโดย
ตรง ไม่ควรให้ผู้อื่นจุดแทน ถ้าเป็นงานมงคลสมรส
ให้คู่บ่าวสาวแบ่งกันจุด ควรเตรียมเทียนเล็ก ๆ บักเซิง
ไว้ ๑ เล่ม เรียกว่าเทียนชนวน สำหรับจุดขึ้นก่อน
แล้วนำเทียนชนวนไปจุดที่เทียนเครื่องบูชา หรือเทียน
น่านต์.

๑๒. **คำบูชาพระ** เบื้องต้นจุดเทียนชนวนแล้ว
ก่อนที่จะจุดเทียนที่บูชา ควรกราบพระพุทธรูปเสียก่อน
แล้วใช้เทียนชนวนจุดเทียนบนที่บูชา ให้จุดเล่มด้าน
ขวาของพระพุทธรูปก่อน แล้วจุดเล่มด้านซ้าย ต่อไป

จุตรูป เพียนน้ามนตัยังไม่ต้องจุต เมื่อจุตเพียนรูป
ที่เครื่องบูชาเสร็จแล้ว ฟังนังคูกเข้าประณมมือตังใจ
บูชา (นึกในใจ) ด้วยคำว่า

อิเมหิ สกการเหิ พุทธ อภิปัชยามิ^๑

อิเมหิ สกการเหิ ธมม อภิปัชยามิ^๑

อิเมหิ สกการเหิ สงฆ อภิปัชยามิ^๑

แล้วกราบ ๓ ครั้ง ครั้งที่ ๑ นึกใจในว่า พุทธ
วนฺทามิ ครั้งที่ ๒ ว่า ธมม วนฺทามิ ครั้งที่ ๓
ว่า สงฆ วนฺทามิ. หรือครั้งที่ ๑ นึกใจในว่า อรห
สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา, พุทธ ภควนฺต อภิเวทมิ.
ครั้งที่ ๒ ว่า สุวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม, ธมม
นฺมสฺสามิ. ครั้งที่ ๓ ว่า สุปฺปฏิปนฺโน ภควโต
สวากฺสงฺโฆ, สงฆ นมามิ. อย่างใดอย่างหนึ่งตาม
ความพอใจ.

ทุก ๆ ครั้งที่กราบพระ ควรปฏิบัติดังที่กล่าวมานี้^๕

เมื่อบูชาและกราบเสร็จแล้ว ฟังถวายกลุ่มค้าย

๑. คำว่า อภิปัชยามิ ท่านใช้เป็น ปะเชมิ ก็มี ก็ได้. ข้างหน้า เหมือนกัน.

สายสัญญาณ หรือถวายเมื่อตอนจุดเทียนแล้วก็ได้ หรือให้ใคร ๆ ถวายก็ได้ เสร็จแล้วเริ่มอาราธนาศีลต่อไป.

๑๓. อาราธนาศีล ศีลที่นิยมในพิธีต่าง ๆ คือ ศีล ๕ เจ้าของงานอาราธนาเองหรือจะให้ใครอาราธนา จะเป็นชายหรือหญิงได้ทั้งสี่น พึงนั่งคุกเข่ากราบ ๓ ครั้ง แล้วประณมมืออาราธนาด้วยเปล่งวาจาที่ดังพอได้ยินว่า

มยํ ภนฺเต ติสฺรเณน สห ปญฺจ สีลानิ
ยาจาม ๓ หน หรือจะเติม ทุติยมฺปิ ฯ ตติยมฺปิ ฯ
ถวายก็ได้.

อีกอย่างหนึ่งว่า มยํ ภนฺเต วิสุํ วิสุํ รกฺขณฺตุยา
ติสฺรเณน สห ปญฺจ สีลानิ ยาจาม. ทุติยมฺปิ ฯ
ตติยมฺปิ ฯ ดังนี้ ก็ได้ แล้วพึงตั้งใจรับศีลต่อไป (แบบนี้
นิยมใช้กันอยู่โดยทั่วไป แม้ในพระราชพิธีก็ใช้อย่างนี้).

การรับศีล ไม่ควรทำแต่พอสักว่าเป็นพิธีเท่านั้น
ควรตั้งใจรับ คึงดวนตามข้อที่ห้ามทุก ๆ สิกขาบท
ไป เช่นนี้จึงจะเป็นบุญกุศล และเป็นมงคลแก่ตนเอง
ด้วย ท่านที่ยังจำศีล ๕ ไม่ได้ หรือยังไม่เข้าใจว่า

ท่านห้ามอะไรบ้าง ก็ควรศึกษาท่องจำให้ขึ้นใจ ทั้งให้
เข้าใจในเนื้อความของท่านด้วย พระท่านว่าน่า ผู้รับ
ว่าตามเป็นบท ๆ ไปดังนี้:-

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๓ จบ

(ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้อรหันต์ ตรัสรู้
ชอบเองพระองค์นั้น)

พุทฺธํ สรณํ กจฺณามิ.

(ข้าพพระเจ้า ถึงพระพุทธเจ้าเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก)

ธมฺมํ สรณํ กจฺณามิ.

(ข้าพพระเจ้า ถึงพระธรรมเจ้าเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก)

สงฺฆํ สรณํ กจฺณามิ.

(ข้าพพระเจ้า ถึงพระสงฆ์เจ้าเป็นที่พึ่ง ที่ระลึก)

ทุติยมปี ฯ แม้ในวาระที่ ๒ ฯ

ตติยมปี ฯ แม้ในวาระที่ ๓ ฯ

ปาณาติปาตา เวรมณี สิกฺขาปทํ สมาธิยามิ.

(ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากฆ่าสัตว์)

อทินนาทานา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ.
(ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากถือเอาสิ่งของที่
เจ้าของไม่ได้ให้ ด้วยอาการแห่งขโมย)

กามสฺ มิจฺฉาจารา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ.
(ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากประพฤติก่อ
ประเวณีในทางกาม)

มฺสาวาทา เวรมณี สิกขาปทํ สมาธิยามิ.
(ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากพูดเท็จ)

สุราเมรยมชฺชปมาทญฺชานา เวรมณี สิกขาปทํ
สมาธิยามิ.
(ข้าพเจ้าสมาทานสิกขาบท เว้นจากดื่มน้ำเมา คือ
สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท)

เมื่อพระให้ศีลและรับศีลจบแล้ว ฟังกราบ ๓ ครั้ง.
อนึ่ง ฟังทราบว่ ในงานพิธีที่มีการสวดมนต์แล้วมี
เทศน์ติดต่อกันไป ตอนสวดมนต์ไม่ต้องขอศีลรับศีล
ไปขอและรับตอนเทศน์ ในตอนสวดมนต์ฟังอาราธนา
พระปริตต์ ถ้าสวดมนต์แล้วไม่มีเทศน์ติดต่อกัน ฟัง

ขอศีลและรับศีลดังกล่าวแล้ว.

๑๔. อารธนาพระปริตต์ ในพิธีที่ไม่มีเทศน์
ติดต่อกัน เมื่อรับศีลเสร็จแล้ว ฟังนั่งคุกเข่าประณมมือ
อารธนาพระปริตต์ด้วยคำว่า

วิปตฺติปฏิกฺขาหยา สพฺพสมฺปตฺติสัทฺธิยา

สพฺพทฺถวินาสาย ปริตฺตํ พุรฺธ มํกลํ.

วิปตฺติปฏิกฺขาหยา สพฺพสมฺปตฺติสัทฺธิยา

สพฺพทฺถวินาสาย ปริตฺตํ พุรฺธ มํกลํ.

วิปตฺติปฏิกฺขาหยา สพฺพสมฺปตฺติสัทฺธิยา

สพฺพโรควินาสาย ปริตฺตํ พุรฺธ มํกลํ.

อารธนาจบแล้วกราบ ๓ ครั้ง แล้วฟังนั่งราบ

ตั้งใจฟังพระสวดมนต์ต่อไป.

วิธีอารธนาศีลและอารธนาพระปริตต์ที่กล่าวมา
นี้เป็นสถานที่ที่จัดให้พระและแขกนั่งกับพื้น ถ้าจัดให้
พระนั่งบนอาสน์สงฆ์ แขกนั่งบนเก้าอี้ มีนิยมการย่น
อารธนา คือให้ผู้กล่าวอารธนา ย่นก่อนทางท้าย
แถวของพระสงฆ์ ผินหน้าไปทางหัวแถวพระสงฆ์ แล้ว

ประณมมือกล่าวคำอาราธนา จบแล้วไม่ต้องกราบ
ถอยหลังออกมาพอสมควรแล้ว เดินกลับมา นั่งตามที่
แม่อาราธนาธรรมตั้งจะกล่าวในข้างหน้า ก็พึงปฏิบัติ
เช่นเดียวกัน.

๑๕. จุกเทียนน้ำมัน^๕ การจุกเทียนน้ำมัน^๕
ตามที่นิยมกันส่วนมาก ตลอดจนในทางราชการ จุก
ในตอนที่พระสวดถึงมงคลคาถา ตอนขึ้น อเสวนา ฯ
พึงจุกเทียนชนวน แล้วไปจุกเทียนสำหรับหยดน้ำมัน^๕
ที่ปักติดไว้กับภาชนะที่น้ำมัน^๕นั้น จุกเสร็จแล้วยก
ประเคน มอบถวายพระที่ท่านจะพึงหยดทำน้ำมัน^๕นั้น
ประเคนแล้วไหว้หรือกราบครั้งหนึ่ง.

การจุกเทียนน้ำมัน^๕ ในสมัยก่อนท่านนิยมจุก
ตอนพระสงฆ์สวดรัตนปริตต์ ขึ้นบทว่า ยงฺกิญฺจิ
วิตุตฺ ฯ แม้ในทางราชการก็นิยมเช่นนี้ แต่บัดนี้ได้
เปลี่ยนมาเป็นมงคลคาถาบทว่า อเสวนา ฯ

การจุกเทียนทำน้ำมัน^๕ เป็นหน้าที่ของเจ้าของ
งานโดยตรง ไม่ควรให้ผู้อื่นจุก เพราะฉะนั้น ท่าน

ผู้เป็นเจ้าของงาน ฟังนั้ตั้งใจฟังสวดมนต์ไปจนกว่า
จะถึงเวลาจุดเทียนน้้ามนต์ ไม่ควรไปสาละวนอยู่กับ
เรื่องอื่น เมื่อจุดเทียนเสร็จแล้ว จำเป็นจะลุกไปจาก
ที่นั้นบ้างก็ได้ ทั้งนี้เพื่อไม่ต้องเฝ้าตามในเวลาจุดเทียน
ทำน้้ามนต์.

เมื่อพระสวดมนต์จวนจบ ถึงบทส่งเทวดา คือ
ทุกขปฺปตฺตา ฯ ฟังให้จัดเตรียมน้้าร้อนหรือน้้าต้มไว้
พอพระสวดจบ นำเข้าไปถวายไม่ต้องให้พระน้้าคอย.

เมื่อพระกลับ ฟังไปส่งหรือให้ใครไปส่ง เพียง
ประตูบ้านก็พอ เพื่อแสดงความคารวะ เทียบอย่าง
ส่งแขกผู้มีเกียรติที่มาหา หรือมาในงาน.

๑๖. พิธีในวันเลี้ยงพระ วันรุ่งขึ้น ฟัง
ตระเตรียมต้อนรับพระที่จะมาน้อย่างตอนสวดมนต์
นั้น พระพร้อมแล้ว เริ่มจุดเทียนและอาราธนาศีล รับ
ศีลตั้งวันก่อน แต่ไม่ต้องอาราธนาพระปริตต์ เมื่อพระ
สวดพิธีถวายพรพระจบบทส่งมณฑล คือ สุปฏิปันโน ฯ
แล้ว ถ้ามีการทักบาตร ก็ให้ตักตอนนั้น ถ้าเป็นงาน

มงคลสมรส ท่านนิยมให้คู่บ่าวสาวต่อกับาตรร่วมกัน
เสร็จแล้วลงมือเตรียมจัดเลี้ยงสำหรับอาหารมาประจำ
ไว้ตรงตามหน้าพระ บาทหรือขามข้าวตั้งใน สำหรับ
ควาหวานตั้งเรียงคู่กันไว้นอกออกมา ควาอยู่เหนือ
หวานอยู่ใต้ ถ้ำสถานที่คับแคบ สำหรับหวานยังไม่
เรียงตั้งไว้ก็ได้ แต่นำมาเตรียมไว้ในที่ใกล้ ๆ เพื่อ
สะดวกแก่การหยิบ เมื่อพระถวายพรพระจบแล้วพึง
ประเคน.

๑๗. **หน้าที่ประเคนพระ** การประเคนพระ ใน
ตอนนั้น เจ้าของงานควิรประเคนเอง หรือเห็นว่ามากนัก
ตนประเคนสัก ๑ องค์ หรือ ๒ องค์ แล้วมอบให้ผู้อื่น
ประเคนก็ได้ ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ควรจัดให้คู่
บ่าวสาวประเคนร่วมกัน การประเคนต้องให้ถูกต้อง
ดังกล่าวแล้วในข้อ ๑๐ ให้เริ่มประเคนรูปที่นั่งต้นแถว
ก่อน แล้วต่อไปตามลำดับ พึงประเคนบาทหรือ
ขามข้าวก่อนแล้วจึงอาหาร เสร็จแล้วกราบครึ่ง ๑ หรือ

๓ ครั้งตามควร ถ้าประเคนมากรูป รูปต้น ๆ เพียง
ประณมมือไหว้ก็พอ ถึงสุดท้ายจึงกราบ.

ที่กล่าวมานี้เป็นการเลี้ยงพระด้วยสำหรับเฉพาะองค์
ถ้าจะเลี้ยงเป็นหมู่ที่เรียกว่าจัดเป็นโต๊ะ ถ้าจะให้พระ
ลุกไปฉันในที่อีกแห่งหนึ่ง พึงจัดเตรียมไว้ให้เสร็จก่อน
เมื่อพระนั่งเข้าที่แล้วจึงประเคน ถ้าจัดให้ฉันเบื่องหน้า
ที่สวดมนต์นั้น พอพระสวดถวายพรพระตอนจบสังฆ-
คุณแล้ว พึงเริ่มลงมือเตรียมเก็บที่นาร้อน น้ำดื่ม
อย่าทิ้งไว้ให้กะกะ แล้วปูผ้าลง ต้านในให้ชิดแถวพระ
เพื่อสะดวกแก่พระซึ่งไม่ต้องเลื่อนลุกทุกรูปไป และ
พระที่จะลุกไปนั่งในที่ใหม่นั้น ระวังอย่าให้ต้องไปนั่ง
รวมอยู่อาสนะเดียวกันกับคฤหัสถ์ เพราะถ้าผู้หญิง
ชนนักรวมบนอาสนะนั้น พระก็จักต้องอาบัติ แม้แต่
ชายด้วยกัน ก็เป็นการขาดการระ จึงควรจัดหาอาสนะ
ไว้ให้พระนั่งเสียส่วนหนึ่ง.

๑๔. วิธีจัดโต๊ะเลี้ยงหมู่ เมื่อได้จัดปูผ้าเสร็จ
แล้วให้วางจานข้าวตรงหน้าที่พระนั่ง ข้อนางขวา

ซ่อมวางซ้าย ชิดกับงานข้าวพอสสมควร ถ้ามีสัตว์
ก็ให้วางมีดไว้ด้านขวา นำตังขวาของพระ จานแบ่ง
ชามแบ่ง มีช้อนใส่ไว้ในชาม ๑ คัน ช้อนนี้เรียกกันว่า
ช้อนกลาง หรือช้อนสำหรับตักแบ่ง ช้อนกันตังไว้
ด้านซ้ายของพระ เวลานั้นของเข้าประเคน ฟังเข้า
ทางซ้ายของพระ.

เรื่องการจัดเลี้ยงพระแบบเลี้ยงโต๊ะ หรือฉันทน์
หมู่ สิ่งที่ต้องให้มีขาดไม่ได้ คือ ช้อนกลาง ชามแบ่ง
จานแบ่ง ต้องมีให้ครบพระ หรือช้อนรวมกันไว้
หลาย ๆ คัน ใส่จานหรือชามตังไว้กลางวงก็ได้ ช้อน
กลางควรใช้ช้อนกระเบื้อง ที่เรียกกันว่าช้อนถ้วย
จืดอย่างนี้ทั้งขาวและหวาน ทั้งนี้ เพื่อให้ความสะดวก
แก่พระ เพราะมีพระวินัยบัญญัติห้ามพระภิกษุฉันร่วม
ภาชนะเดียวกัน ถ้าฝ่าฝืนคงต้องอาบัติ ถ้ามีชามแบ่ง
ช้อนกลางไว้ ท่านผู้ใดต้องการอย่างไร ใช้ช้อน
กลางตักมาใส่ชามของตนบริโภค เช่นนี้พ้นจากความ
เป็นผู้นั้นภาชนะเดียวกัน.

เลียงโตะ ที่มียกการใช้สามแบ่งซ้อนกลางนี้
 มีนิยมในที่ทั่วไป ไม่ใช่เพียงฝ่ายพระ ท่านที่ผ่าน
 การเลียงโตะมาแล้วย่อมทราบดี พึงเห็นเช่นโตะจีน
 เขาก็มีถ้วยแบ่งซ้อนกลาง ยิ่งเป็นโตะฝรั่งยิ่งถ่อมาก
 เขาจัดไว้เสร็จ ผู้บริโภคไม่ต้องเรียกร่อง.

ประเพณีการเลียงพระแบบโบราณ นิยมจัดเฉพาะ
 องค์ นั่งเรียงแถวกัน ตามที่ ครั้นต่อมาในบัดนี้
 การเลียงแบบเลียงโตะ นิยมกันในฝ่ายคฤหัสถ์มากขึ้น
 ท่านผู้เห็นว่าสะดวก เพราะไม่เปลืองถ้วยสาม ก็เลย
 จำาจัดเลียงพระบ้าง แต่เมื่อจำาของเขามาใช้ ก็จำามา
 ไม่หมดคงเอาแต่ที่ง่าย ที่สะดวก สำหรับพระที่ฉัน
 แม้รู้ว่าผิด แต่เกรงใจเจ้าของงาน ก็ต้องทนต้องอาบัติ
 ไป ผู้ที่ไม่สนใจ ก็ทำตามๆ กันไป ถ้าเป็นไปอย่างนี้
 ไม่กี่มากน้อย พระวินัยบัญญัติข้อไหนไม่สะดวก ก็
 คงต้องถูกละเลยไปอีก ผลสุดท้าย พระพุทธศาสนา
 จะเป็นอย่างไร นาคิด.

อนึ่ง การจัดโตะ ควรมีผ้าปู จะเป็นเฉพาะโตะ

หรือยาวไปก็ตาม แต่ไม่ควรให้ขาด อย่าเอาอาหาร
ไปตักกับพื้น แล้วให้พระนั่งล้อมวงฉัน คุไม่่งตงาม
จักแสดงให้เห็นว่า พระไม่ใช่เป็นผู้มีเกียรติอะไร คง
เหมือน ๆ กับชาวบ้านคฤหัสถ์นั่นเอง แม้คฤหัสถ์ชาว
บ้านเอง เขายืนกันเขาก็ต้องมีผ้าปู ถ้าจะบอกว่า
หาไม้ไค้ก็ไม่ถูก เพราะสิ่งอื่นยังหาได้.

การเลี้ยงพระแบบจัตโตะ เมื่อจัดให้ถูกเรื่องแล้ว
ไม่ใช่เป็นของสะควนกัก จะว่าไม่เปลืองถ้วยซามก็ดู
กระไรอยู่ เห็นว่าสผู้การเลี้ยงเป็นองค์ ๆ ไม่ได้ แลดู
งามตา.

๑๙. **บูชาข้าวพระพุท** ที่พระพุทซึ่งเรียกว่า
ข้าวพระ (ถ้ามี่) ให้จัดเตรียมมาต่งไว้ที่หน้าเครื่อง
บูชาหรือเอกเทศส่วนหนึ่ง ในบริเวณนั้น ควรจะมีโตะ
สำหรับต่ง ถ้าไม่มีโตะพึงใช้ผ้าขาวปูเสียก่อน แล้วจึง
ต่งหรือวาง อย่าไปต่งหรือวางไว้กับพื้น เพราะเป็นพุท
บูชา จักเป็นการไม่เคารพการวะ เมื่อต่งเสร็จแล้ว เจ้า

ของพื้งทำการบูชาด้วยตั้งใจนี้กัน อิมิ สุปพยณ-
ชนสมฺปนฺนํ สาลีนํ โภชนํ อุทกญจิ วรํ พุทฺธสฺส
ปุเชมิ บางแห่งก็มีคำว่า อุภาส นำน้า คือ อุภาส
อิมิ ฯ ต่อไปเหมือนกัน แปลว่า ข้าพเจ้าขอบูชา
เครื่องบริโภคน้ำข้าวสาลี อันถึงพร้อมด้วยแรงและ
กับและน้ำ อันประเสริฐนี้ แด่พระพุทธเจ้า. เมื่อ
จำคำที่กล่าวนี้ไม่ได้ ก็พื้งนี้บูชาตามสมควร จุติประ-
สงค์ก็เพียงให้ตั้งใจระลึกนึกบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
บูชาแล้วกราบ ๓ ครั้ง เมื่อเลิกพื้งกล่าวคำอ้อว่า เสถ
มฺกฺลํ ยาจามิ ข้าพเจ้าขอส่วนที่เหลืออันเป็นมงคล.

ในเรื่องบูชาข้าวพระนี้ ยังมีผู้นิยมกันอยู่ แม้ใน
พระราชพิธีก็ยังมียูบข้าง นับว่าเป็นประเพณีเก่า จึง
นำมากล่าวไว้ตามที่ได้พบเห็น ได้ยินได้ฟัง.

ถ้าเป็นงานเกี่ยวกับยศพ คือมีศพตั้งอยู่ มักจัด
เครื่องเช่นไปตงไว้ที่หน้าศพ หรือบริเวณที่ตั้งศพ
นั้นด้วย.

เมื่อเวลาพระฉัน ควรจัดให้มีผู้ปฏิบัติพระประจำ
อยู่ในที่นั้นด้วย แต่อย่าให้ผู้ที่กำลังเมาสราเข้าไปนั่ง
ปฏิบัติ จักทำให้เป็นที่รำคาญของพระ.

อนึ่ง เมื่อเวลายกอาหารหรือประเคนพระ อย่า
คาบบุหรืหรือทักหู ถือกันว่าเสียจรรยาคุณไม่งาม ทั้ง
ป้องกันขบหรือตกลงในอาหารหรือในภาชนะนั้นด้วย.

๒๐. ถวายไทยธรรม ถ้ามีเครื่องไทยธรรม
ถวายพระ ควรจัดเตรียมไว้ก่อน จัดตั้งไว้บนโต๊ะ
หรือจัดตั้งรวมไว้ส่วนหนึ่งตามที่เห็นสมควร เมื่อพระ
ฉันเสร็จกลับเข้านั่งที่เรียบร้อยแล้ว พึงยกตั้งเรียง
ไว้ตรงหน้าพระทุก ๆ รูป หรือจะจัดผู้อื่นให้คอยจัดส่ง
ให้เป็นที่ ๆ ในเวลาประเคนก็ได้ การประเคนเครื่อง
ไทยธรรม โดยตรงเป็นหน้าที่ของเจ้าของงาน ถ้า
เจ้าของประเคนองค์หนึ่งหรือสององค์แล้ว จะมอบ
ให้ผู้อื่นซึ่งเป็นผู้นับถือใกล้ชิดกับประเคนต่อไปก็ได้.

ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ต้องให้คู่บ่าวสาวประเคน

ร่วมกัน คือในวัตถุสิ่งของที่หนึ่ง ให้จับร่วมกันแล้ว
 ประเคน จะประเคนทั้งหมดหรืออย่างไร ก็แล้วแต่
 จะเห็นสมควร ถ้าว่าตามเรื่องของงานแล้ว ต้อง
 ประเคนเองทั้งหมด.

๒๑. **การกวตนา** การกวตนา เป็นการอุทิศ
 แผลส่วนบุญกุศลที่ตนได้บำเพ็ญ ส่งไปให้แก่บุรพชน
 ตลอดจนสรรพสัตว์บ้าง เป็นการอธิษฐานใจในสิ่ง
 ประสงค์ให้สำเร็จตามความปรารถนาบ้าง เป็นต้น.

การกวตนา ได้นิยมทำเมื่อถวายทานเสร็จแล้ว
 พระสงฆ์เริ่มอนุโมทนา เครื่องสำหรับกวตนาต้อง
 จัดหาเตรียมไว้ก่อน ตามที่นิยมใช้กัน เช่น เถ้า ขวด
 จอก ถ้วยแก้วหรือถ้วย มีสำหรับรองรับน้ำกวต
 นาน้ำที่สะอาดบริสุทธิ์บรรจุไว้ ตั้งเตรียมไว้ที่ตรงหน้า
 ของตน เมื่อพระเริ่มกล่าวอนุโมทนาขึ้นว่า ยถา ฯ
 ฟังหยิบทีน้ำที่เตรียมไว้นั้นเทลงในที่รอง พร้อมด้วย
 ตั้งใจนึก.

คาถาสำหรับกวตนาที่ท่านยกไว้เป็นบาลี มีต่าง ๆ

กัน จักนำมาเรียงไว้ในที่นี้สัก ๒ ประการ ตามแต่
ผู้ต้องการจะเลือกใช้ ดังต่อไปนี้

ปัตติทานคาถา .

ปุณฺณสฺสิทานิ กตฺตสฺส เตสญฺจ ภาคีโน โหหนฺตุ เย ปิยา คุณฺวานฺตา จ ทิฏฺฐา เม จาปฺยทิสฺสุวา สฺตฺตา ติสฺสุจฺนติ โลกสฺมิ ปณฺเฑจจตุโวการา ฌาตํ เย ปตฺตติทานมฺเม เย จิมํ นปฺปชานนฺติ มยา ทินฺนํ ปุณฺณํ สพฺเพ สตฺตา สทาโหหนฺตุ เขมปฺปทญฺจ ปปฺโปนฺตุ	ยานณฺณานิ กตานิ เม สตฺตานนฺตาปฺปมาณกา มยฺหํ มาตาปิตาทโย อยฺเฒ มชฺฌตฺตเวรีโน เถภุมฺมา จตุโยนิกา สัสนฺตา ภาวาเว อนฺนโมทนฺตุ เต สยํ ทเว เตสํ นิเวทฺยํ อนฺนโมทนเหตุนา อเวรา สุขขีวโน เตสาสาลิขณฺตํ สุภา.

คำแปล

สัตว์ทั้งหลายไม่มีที่สุดไม่มีประมาณ จงเป็นผู้มี
ส่วนแห่งบุญที่เราทำแล้ว ณ กาลบัดนี้เถิด แห่งบุญทั้ง

หลายอันที่เราทำแล้วก็ดี สัตว์ทั้งหลายเหล่านี้ก็เป็นที
 ไรก็ดี เป็นผู้มีคุณคือมารดาบิดาของเราเป็นต้นก็ดี
 สัตว์ทั้งหลายที่เราเห็นแล้วก็ดี ที่เราไม่เห็นก็ดี สัตว์
 เหล่าอันที่เป็นผู้มัลลย์สธปานกลางและเป็นผู้มีเวรของ
 เราก็คือ สัตว์ทั้งหลายนั้น จงมีส่วนบุญที่เราอุทิศให้เถิด
 สัตว์ทั้งหลายทั้งดำรงอยู่ในโลก ผู้เป็นไปในภุมิ ๓
 เป็นไปในกำเนิด ๔ และมีชั้น ๕ ชั้น ๑ ชั้น ๔ ก็คือ
 ซึ่งท่องเที่ยวอยู่ในภพน้อยใหญ่ ส่วนบุญที่เราอุทิศ
 ให้ สัตว์เหล่านี้ได้รู้แล้ว สัตว์เหล่านั้นจึงอนุโมทนา
 เองเทอญ ก็สัตว์เหล่านี้ไม่รู้ส่วนบุญที่เราอุทิศให้
 นี้ ขอเทพยเจ้าจงบอกให้สัตว์เหล่านั้นรู้แล้วอนุโมทนา
 เพราะเหตุ คือ อนุโมทนาบุญที่เราให้แล้ว ขอสัตว์
 ทุกหมู่เหล่า จงไม่มีเวรดำรงชีพอยู่โดยสุขทุกเมื่อเทอญ
 อนึ่ง ขอสัตว์เหล่านั้น จงได้บรรลุถึงบทธัมมเกشم คือ
 นิพพานเถิด ขอความปรารถนาที่ติงามของสัตว์ทั้งปวง
 นั้น จงสำเร็จดังใจหวังเทอญ.

อิกบทหนึ่ง

“ ยงฺกิลฺลิจิ กุสฺสํ กมฺมํ   กตฺตพฺพํ กิริยํ มม
 กาเยน วาจาเมนสา   ตีทเส สุกตํ กตํ,
 เย สตฺตา สลฺลอินฺ อตฺถิ   เย จ สตฺตา อสฺลฺลอินฺ
 กตํ ปุณฺณผลํ มยฺหิ   สพฺเพ ภาคิ ภาวนฺตุ เต,
 เย ตํ กตํ สุวิทฺตํ   ทินฺนํ ปุณฺณผลํ มยา
 เย จ ตตฺถ น วิชานนฺติ   เทวา กนฺตฺวา นิเวทฺย,
 สพฺเพ โลกมฺหิ เย สตฺตา   ชีวนฺตาหารเหตุกา
 มนฺณญิ โภชนํ สพฺเพ   ลภนฺตุ มม เจตสา.”

คำแปล

ความว่า กิริยา คือ กุศลกรรมอันใดอันหนึ่ง
 อันข้าพเจ้าพึงทำด้วยกาย วาจา ใจ, กิริยา คือ กุศล
 กรรมนั้น ซึ่งเป็นเหตุอันวยให้ถึงสุคติ ในดาวดึงส-
 เทวโลก อันข้าพเจ้าได้ทำแล้ว ขอเหล่าสัตว์ที่มี
 สัญญาและหาสัญญามีได้ทั้งหมด จงเป็นผู้มีส่วน
 เสวยผลแห่งบุญที่ข้าพเจ้าทำแล้ว. ขอเหล่าสัตว์ที่
 ทราบดีแล้วว่า ข้าพเจ้าทำบุญ จงเสวยผลแห่งบุญซึ่ง

ข้าพเจ้าให้แล้ว. บรรดาสัตว์เหล่านั้น สัตว์เหล่าใด
ที่ยังไม่ทราบบุญที่ข้าพเจ้าทำแล้วนั้น ขอเทพยเจ้า
ทั้งหลายช่วยไปแจ้งแก่สัตว์เหล่านั้น (ว่าบุคคลชื่อโน้น
ทำบุญอย่างนี้ได้ให้ส่วนบุญแก่ท่านทั้งหลาย). เพราะ
ความกต (คือบุญฤทธิ์) ของข้าพเจ้า ขอเหล่าสัตว์
ในโลกนี้ที่อาศัยอาหารเป็นอยู่ทั้งหมด จงได้อาหาร
ที่ยังใจให้เบิกบาน เทอญ.

ผู้ที่เป็นภาษาบาลีไม่ได้ ฟังตั้งใจอธิบายอุทิศ
แผ่ส่วนบุญกุศล และตั้งความปรารถนาตามสมควร.

การเทน้ำเมื่อเวลากรวดน้ำ ห้ามเอามือรองน้ำ
เพราะไม่ต้องการให้มีอะไรมาเป็นเครื่องกีดขวาง ให้
เทลงไปตรง ๆ เมื่อพระนำว่า ยถา ๑ จบ พระสงฆ์รับ
สัพพี ๑ ฟังเทน้ำให้หมด อย่าเหลือไว้ในภาชนะที่กรวด
แล้วพึงวางขวด นั่งประณมมือรับพรที่พระสวดจนกว่า
จะจบ เมื่อจบแล้วพึงกราบลง ส่วนน้ำที่กรวดแล้วนั้น
ให้นำไปเทในที่แจ้ง อย่าเทลงในที่ไม่สมควร เช่นใน

กระโถนหรือโตถุนบ้าน เพราะถือว่าเป็นน้ำอุทิศผล
และบริสุทธิ์ เป็นของสูง.

ถ้าเป็นงานมงคลสมรส ต้องให้คู่บ่าวสาวรวม
กันจับภาชนะเดียวกันแทนการรด เพราะทำบุญร่วมกัน
ปรารถนาความสุขความเจริญร่วมกัน.

การรดน้ำเป็นหน้าที่ของเจ้าของ คนอื่นกรวดแทน
ไม่ได้ เพราะเจ้าของ เป็นเจ้าของบุญกุศลโดยตรง
เมื่อจะให้แก่ใคร เจ้าของก็ต้องให้เอง.

๒๒. ประณามนต์ เมื่อพระสงฆ์มนต์โมทนาจบ
แล้ว พึงนำที่นํ้ามนต์พร้อมด้วยเครื่องประพรมที่เตรียม
ไว้นั้น ถวายพระรูปที่เป็นหัวหน้าให้ท่านประณามนต์
ให้เพื่อความสิริมงคล เจ้าของควรเข่ารับก่อน ถ้า
มงคลสมรส ให้คู่บ่าวสาวรับก่อน แล้วจึงผู้อื่นรวม
กันเป็นหมู่ ๆ ไป เสร็จแล้วนำให้ท่านประพรมตาม
บ้านเรือน.

ถ้าเป็นการขนบ้านใหม่ ก็นำเครื่องเจิมที่เตรียมไว้

ถวายให้ท่านเจิมตามประเพณีบ้าน. ทนาย ถวายรูปที่ ๒
ให้โปรยวงรอบบ้าน เสร็จพิธีแล้ว ส่งพระกลับ
ตั้งกล่าวแล้วในตอนนั้น.

ตามที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดนี้ เป็นการทํางาน
๒ วัน คือ สวดมนต์วันหนึ่ง เลี้ยงพระวันหนึ่ง ในบัดนี้
ถ้าเป็นงานขนาดกลางหรือเล็กน้อย มักนิยมทําวนเดียว
จะเลี้ยงเช้าหรือเพล ก็เป็นไปตามความต้องการของ
เจ้าของงาน งานวันเดียว บางแห่งสวดมนต์แล้วฉัน
บางแห่งฉันแล้วสวดมนต์ ไม่สู้แน่ แต่ทางที่สะดวก
การเป็นสวดมนต์ก่อนฉันดีกว่า ไม่ขัดกับเวลาที่จะ
เลี้ยงแขกที่มาในงาน ถ้าฉันแล้วจึงสวดมนต์ เจ้า
ของมักไม่สู้จะไต่ฟังสวดมนต์นัก เพราะพระฉัน
แล้วไหนจะต้องเริ่มพิธีสวดมนต์ ไหนจะต้องกังวล
ในเรื่องเลี้ยงแขก ถ้าช้าเวลาก็จะสายจะบ่าย ไม่
สะดวกด้วยประการทั้งปวง.

ถ้าเป็นการทํางานวันเดียว ก็พึงจัดอนุโลมตาม
ที่กล่าวไว้แล้วนั้นเถิด.

๒๓. พิธีเกี่ยวด้วยงานศพ พิธีต่าง ๆ ดังกล่าว

แล้วนั้น โดยมากเกี่ยวด้วยพิธีการมงคล แม้จะกล่าวถึงเรื่องเกี่ยวแก่การศพไว้มากก็เป็นส่วนน้อย ในที่นี้จักได้ประมวลการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องงานศพโดยเฉพาะเพื่อให้ทราบบ้างตามสมควร.

การทำศพตามประเพณีไทยมีหลายอย่าง ตั้งแต่ทำบุญ ๗ วัน, ๕๐ วัน, ๑๐๐ วัน, เภา, ทำบุญอุทิศ, บรรพชา.

พิธีบำเพ็ญกุศล ก็จัดทำเป็นไปตามฐานะของเจ้าของ เมื่อมรณะแล้วนำศพไปวัด ไม่พักบำเพ็ญกุศลที่บ้านก็มี ตั้งไว้บำเพ็ญกุศลที่บ้านก็มี.

กล่าวเฉพาะที่ตั้งบำเพ็ญกุศลที่บ้าน เบื้องต้นพึงกำหนดจัดสถานที่ตั้งศพ จัดเครื่องสักการะศพตามสมควร จัดตั้งที่สักการบูชาพระอีกแห่งหนึ่ง จัดสำหรับพระสวดอภิธรรม.

๒๔. สิ่งที่ต้องเตรียมในงานศพ เครื่องสำหรับ

ใช้ในการนี้ นอกจากเครื่องสักการบูชาศพหรือเครื่อง
บูชาพระแล้ว ต้องเตรียม

- ๑) ผ้าภูษาโยง ถ้าศพเป็นชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไป
ต้องเตรียม ผ้าขาวกว้างประมาณ ๑๐ หรือ
๑๒ นิ้ว ยาวพอกับแถวพระสงฆ์อีก ๑ ฟัน
- ๒) เครื่องทองน้อย ๑-๒ ที.
- ๓) ตั้พระอภิธรรม.
- ๔) เครื่องกะบะมกต์.

ผ้าภูษาโยง เป็นผ้าสำหรับลาดให้พระจับในเวลา
สดับปกรณ์หรือบังสุกุล ต้นผ้าผูกไว้กับศพ ตาม
ที่นิยมกัน ใช้ด้ายสายสิญจน์ผูกจากศพออกมาถึง
ปากหีบศพข้างนอก แล้วผูกผ้าภูษาโยงไว้ ถ้าผ้า
ภูษาโยงสั้น ให้แถบหรืออีกอย่างหนึ่งเรียกว่าริบบิ้น
ชนิดเงินหรือทองก็ได้ ผูกกับด้ายสายสิญจน์เสียก่อน
แล้วให้แถบห้อยลงมาตรงหน้าศพ แล้วพับหรือม้วน
วางไว้บนที่รองรับ ส่วนผ้าภูษาโยงให้พับวางไว้ทาง
เหนือแถวพระสงฆ์หนึ่ง ผ้าขาวม้วนวางไว้ในที่ใกล้กับ
ผ้าภูษาโยง.

เครื่องทองน้อยมี ๕ ชิ้น เชิงบักรูป ๑ บักเทียน ๑ กรวยสำหรับใส่ดอกไม้ ๓ รวมตั้งไว้ในกะบะหรือพาน ตั้งให้รูปเทียนอยู่คู่กัน รูปอยู่ด้านซ้าย เทียนอยู่ด้านขวาของผู้บูชา แล้วนำไปตั้งไว้ที่หน้าศพ สำหรับจุบบูชาศพ มีข้อที่พึงสังเกตไว้ คือเมื่อเราบูชาศพ ให้ตั้งหันรูปเทียนมาทางด้านตัวของเรา ถ้าให้ศพบูชา เช่นเมื่อเวลาพระเทศน์พึงตั้งหันรูปเทียนเข้าทางศพ ระวางอย่าให้สับสน.

เครื่องทองน้อย บางท่านมักจะเรียกว่าเครื่อง ๕ เพราะเห็นว่ามี ๕ ชิ้น แต่เครื่อง ๕ ที่แท้จริง จะมีอีกอย่างหนึ่งต่างหากจากเครื่องทองน้อย มี ๘ ชิ้น คือกรวยดอกไม้ ๕ เชิงเทียน ๒ กระถางรูป ๑ ใส่พานรวมกันเช่นเดียวกับเครื่องทองน้อย. นี้เรียกว่าเครื่อง ๘ ที่เคยเห็นเป็นเครื่องที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีทรงใช้ เมื่อเวลาทรงธรรม เรียกว่าเครื่องทรงธรรม นอกจากนั้นจะใช้ในคราวไหนบ้างไม่ทราบ และผู้อื่นก็ไม่ได้ใช้ ใช้เครื่อง

ทองน้อยเป็นพื้น.

ตู้พระอภิธรรม ถ้าจะจัดที่พระสวด ณ ที่ใด พึง
ตั้ง ณ ที่นั้น เบื้องหน้าของพระสวด.

เครื่องกะบะ หรือที่เรียกกันว่า เครื่องกะบะมุกด์
มี ๙ ชั้นบ้าง ๑๐ ชั้นบ้าง บางท่านอธิบายว่า ๙ ชั้น ใช้
เกี่ยวด้วยงานศพ คือมีกรวยสำหรับดอกไม้ ๔ กรวย
เชิงปักเทียน ๔ เชิงปักรูป ๑. ๑๐ ชั้นใช้สำหรับเกี่ยว
ด้วยงานมงคล คือ เพิ่มกรวยดอกไม้อีก ๑ จึงรวม
เป็น ๑๐ แต่ที่ใช้กันอยู่ ดูไม่สู้จะได้คำนึงกันนัก.
ตั้งในกะบะเรียงเป็น ๒ แถว ดอกไม้อยู่แถว ๑ รูป
เทียนอยู่แถว ๑ ใช้เทียน ๔ รูป ๑ รูปตั้งไว้กลาง
แถว จัดเสร็จแล้วตั้งไว้ด้านหน้าตู้พระอภิธรรม หัน
แถวรูปเทียนมาทางด้านนอก เพื่อจุบูชาในเวลาพระ
สวดอภิธรรม.

เครื่องทองน้อยและเครื่องกะบะ นิยมใช้กันอยู่
โดยมากในชั้นสูง ชั้นสามัญโดยทั่วไป ใครมีหรือ
หาได้ก็ใช้ ถ้าไม่มีก็มักใช้รูปเทียนบูชากันตามธรรมดา.

๒๕. ศพลงหีบ ตามที่นิยมกัน เมื่อนำศพ
 บรรจุหีบเสร็จ ยกขึ้นตั้งเสร็จแล้ว ต้องมีพระสงฆ์
 สดับปกรณ์หรือบังสุกุล ตามแต่จะมากหรือน้อย ไม่นิยม
 พระว่า ต้องจำนวนเท่าไร ควรนิมนต์พระเตรียมไว้
 เมื่อพระเข้าที่พร้อมแล้ว จุฑารูปเทียนที่เครื่องทองน้อย
 แล้วกราบศพลาดผ้าภูษาโยง แล้วนำแถบต่อกับผ้า
 ภูษาโยง ถ้าเป็นศพตั้งแต่ชั้นหม่อมเจ้าขึ้นไปฝังลาด
 ผ้าขาวรองก่อน แล้วจึงลาดผ้าภูษาโยงไว้บน ครั้นแล้ว
 จึงนำผ้าที่จะสดับปกรณ์หรือบังสุกุลทอด คือวางไว้
 บนผ้าภูษาโยงตรงตามหน้าพระ พระกระทำการเสร็จ
 เตรียมกรวดน้ำอุทิศส่วนบุญกุศล.

อนึ่ง พึงทราบในเรื่องผ้าภูษาโยง เมื่อทอดออก
 แล้ว ห้ามข้ามกราย หรือแม่ทัพห้อยลงจากหีบ ก็ห้าม
 ข้ามกรายเป็นอันขาด ถือกันว่าเสียมรรยาทอย่างยิ่ง
 ควรระวังให้มาก แม้ใช้สิ่งของเช่นพานดอกไม้เป็นต้น
 หีบไว้ก็ไม่ควร.

๒๖. วิธีทอดผ้า ให้นำผ้าไปทอดวางขวางลงบน

ผ้าภูเขาโยงไม่ต้องประเคน ทอดผ้าลงแล้ว ฟังกราบ
ท่าพระครึ่งหนึ่ง แล้วฟังหันหน้าไปทางศพกราบศพ
อีกครึ่งหนึ่ง หรือทอดหลายองค์ องค์ต้น ๆ เป็นเพียง
ยกมือประนมไหว้ เสร็จแล้วจึงกราบพระและกราบศพ
ฟังทำดังนี้ทุก ๆ ครึ่งที่ทอดผ้า.

การสดับปกรณ์หรือบังสุกุลทุก ๆ ครึ่ง ถ้าไม่เกิน
กำลัง ควรจัดให้มีผ้าสำหรับทอดตามสมควร.

พิธีที่กล่าวนี้ เรียกกันว่าชักผ้าปากหีบ แต่ไม่ได้
นำไปทอดที่ปากหีบ คงทอดผ้าสดับปกรณ์หรือบังสุกุล
อย่างธรรมดาตนเอง ไม่มีอาราธนาศีล รับศีล และ
ไม่มีมาติกา แต่บางแห่ง เจ้าของต้องการให้มาติกา
ด้วยก็มี แต่พิธีของหลวงไม่มีมาติกา.

ตอนกลางคืน เมื่อพระที่จะสวดอภิธรรมมาและ
เข้างานที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าของงานพึงจุดเทียนรูปที่
เครื่องกะบะก่อนแล้วกราบพระ และจุดที่เครื่องทอง
น้อยเสร็จแล้วกราบศพ ส่วนที่เครื่องบูชาพระพุทธรูป
นั้น ไม่ต้องจุดก็ได้ เมื่อจุดเสร็จแล้วให้อาราธนาศีล

รับศีล ครั้นแล้วพระเริ่มสวดต่อไป.

เมื่อพระสวดจบแล้ว (หมายถึงตอนเลิก) ฟัง
จัดการสดับปกรณ์หรือบังสุกุล และพระอนุโมทนาก็
กรวดน้ำ ตามนัยดังกล่าวแล้วในพิธีปากหีบ.

๒๗. ทำบุญ ๗ วัน เรียกสัตตมวาร การ
ทำบุญ ๗ วัน มีนิยมทำกันอยู่ทั่วไป ก็แลการนับวัน
นั้น มีนิยมนกำหนดดังนี้ ถ้าตายวันไหน ให้ถือเอา
วันนั้นเป็นวันสำคัญ คือเป็นวันอุทิศผล เช่นตาย
วันอาทิตย์ ถ้าจะทำงานเป็น ๒ วัน ฟังสวดมนต์ใน
วันเสาร์ เลี้ยงพระวันอาทิตย์ เพราะการบริจาคทาน
เสร็จสิ้นในวันอาทิตย์ แล้วจึงอุทิศผลให้ ถ้าทำเป็น
วันเดียว คือสวดมนต์วันนั้นจนวันนั้น ต้องทำใน
วันอาทิตย์ ถ้าจะทำในวันเสาร์ไม่ควร เพราะการ
อุทิศผลนั้น นิยมกันว่า ล่วงไปแล้ว ๗ วันจาก
วันที่ตาย จึงได้ถือเอาวันที่ ๘ เป็นวันอุทิศผล.

พิธีทำ ก็ต้องแล้วแต่ฐานะของเจ้าของ จะทำมาก
หรือน้อยสุดแต่กำลัง จักนำมากล่าวไว้ในที่นี้ให้เต็ม

ตามทฤษฎีที่กำหนด คือ วันนั้นมีสวตมณฑ์ เทศน์ พร้อม
ด้วยพระสวตรับเทศน์ ๔ รูป และมีพระสงฆ์สดับปกรณ์
หรือบังสกุลต่อ กลางคืนพระสวตอภิธรรม รุ่งขึ้น
เลี้ยงพระ เสร็จแล้ว มีพระสงฆ์สดับปกรณ์หรือ
บังสกุลต่อ.

พิธีที่เกี่ยวข้องด้วยเรื่องพระ ฟังจัดโดยนัยดังกล่าว
แล้วในตอนต้น ต่างแต่เพียงไม่ต้องใช้ด้ายสายสิญจน์
และตั้งที่นามนตร์ ส่วนจำนวนพระมักนิยมเป็นสี่ เช่น
๕, ๗, ๙, ถ้าเป็นคู่ก็เป็น ๑๐ ที่เป็น ๙ มีน้อย ถ้า
เลย ๗ แล้วมักจะเป็น ๑๐ เกินกว่า ๑๐ ก็ยังนึกไม่ได้
ว่าจะมีที่ไหนบ้าง นอกจากของหลวง.

เมื่อพระมาพร้อม และเข้าประจำที่เรียบร้อยแล้ว
เจ้าของฟังจุดเทียนรูปที่เครื่องบูชาพระพุทธรูปก่อน
แล้วจุดที่เครื่องสักการะศพที่เครื่องทองน้อยสำหรับ
บูชาศพเสร็จแล้ว ฟังอาราธนาพระปริตต์ (ถ้าไม่มี
เทศน์ต่อท้ายสวตมณฑ์ ฟังอาราธนาศีลก่อน) เมื่อ
พระสวตมณฑ์จบ ถวายน้ำดื่มพอสมควรแล้ว ฟังให้

คดีฆาฏาโยง ทำพิธีให้พระสงฆ์ที่สวดมนต์ สดับ-
ปกรณ์หรือบังสุกุล ตอนนั้นไม่ต้องกรวดน้ำเพราะไม่มี
อนุโมทนา เสร็จแล้วส่งพระสงฆ์กลับ.

อนึ่ง ในสมัยก่อนทั้งในงานมงคล ทั้งในงานศพ
ก่อนพระสวดมนต์จะกลับ ท่านนิยมถวายหมากพลูของ
หรือรูปเทียน หรือทั้งหมากพลูรูปเทียนก่อน เรียก
หมากพลูท้ายสวดมนต์ หรือรูปเทียนท้ายสวดมนต์
หรือเรียกรวมว่า เครื่องท้ายสวดมนต์ ซึ่งเป็นเครื่อง
กำหนดหมายว่า เสร็จแล้วกลับได้ เช่นเมื่อสวดมนต์
จบแล้ว จะทำอะไรหรือสนทนาอะไร ก็ทำหรือ
สนทนาไป พอถวายเครื่องท้ายสวดมนต์ตลอดแถวแล้ว
เลิกสนทนา พระลากลับ เครื่องดังกล่าวนี้ ได้มาเลิก
เมื่อสมัยงดการรับประทานหมาก และจบกับสมัย
รูปเทียนแพงมากจึงเลิกไป แต่ในบางแห่งก็ยังมิ.

เมื่อพระสวดมนต์กลับแล้ว ฟังเตรียมจัดตั้ง
ธรรมาสน์ไว้ในที่อันสมควร และมีเทียนคู่หนึ่งสือปัก
เชิงเทียนไว้ ๑ เล่ม ควรเป็นเทียนขนาดค่อนข้างใหญ่

จัดวางไว้บนโต๊ะ ทางด้านซ้ายหรือขวาของธรรมาสน์
 พึงพิจารณาตามควร คือไม่ให้กีดขวางต่อกิจการที่จะ
 พึงทำ และอย่าตั้งให้ใกล้พระเทศน์นัก จะร้อน จัด
 ที่สำหรับพระสวดรับเทศน์ ๔ รูป ไว้ในลำดับแห่ง
 อาสนะของพระเทศน์ คือแถวเดียวกันกับอาสนะของ
 พระเทศน์นั้น ในเมื่อยังไม่ได้ขึ้นธรรมาสน์ ตั้งโต๊ะ
 เครื่องกะบะไว้เบื้องหน้า ตูพระอุกิธรรมไม่ต้องมีก็ได้
 เว้นไว้แต่จะจัดที่พระสวดรับเทศน์กับพระสวดอุกิธรรม
 อยู่แห่งเดียวกัน.

๒๘. **อาราธนาธรรม** เมื่อพระมาและนั่งเข้าที่นั่ง
 ตามที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าของพึงจุดเทียนคู่หนึ่งส่องเทศน์
 ก่อน เมื่อพระขึ้นธรรมาสน์แล้วพึงอาราธนาศีล รับ
 ศีลเสร็จแล้ว พึงอาราธนาธรรมด้วยคำว่า

พุทธมา จ โลกาธิปัตติ สหุมปติ

กตอุณฺหลี อนฺธิวั อยาจถ

สนฺติธฺสสตฺตาปฺปรชฺภุชชาติกา

เทเสตุ ธมฺมํ อนุกมฺปิมี ปชํ.

เมื่ออาราธนาธรรมเสร็จแล้ว ฟังจุดเทียนรูปที่
เครื่องทองน้อยหน้าศพ เพื่อให้ศพฟังธรรม บางที
ก็จุดเมื่อตอนจะรับศีล คือหลังจากจุดเทียนคู่หนึ่งสื่อ.

ตามที่นิยมกันในชั้นสูง ท่านเจ้าของงานมักมี
เครื่องทองน้อยอีกทีหนึ่ง สำหรับจุดเมื่อเวลาฟังธรรม
สามัญเรียกว่าเครื่องฟังเทศน์ ถ้ามีผู้ใหญ่ชั้นสูงอยู่ใน
ที่นั้นด้วย ควรจัดให้อีกทีหนึ่ง โดยสามัญทั่ว ๆ ไป
มักไม่สู้จะได้มีกัน ใช้รูปเทียนธรรมดา.

พอเวลาเทศน์จบ ฟังจุดรูปเทียนเครื่องกะบะ ซึ่ง
ตั้งไว้ที่เบื้องหน้าพระสวดรับเทศน์ จุดเสร็จแล้ว
ฟังบูชาและกราบ เมื่อพระสวดจบแล้ว ถวายน้ำร้อน
หรือเครื่องดื่มตามสมควร ส่วนพระเทศน์ ควรจัด
ถวายน้ำเมื่อลงจากธรรมาสน์ เสร็จแล้วลาดผ้าภูษาโยง
ทอดผ้าให้พระเทศน์และพระสวดรับเทศน์ สดับปกรณ์
หรือบั้งสุกุล เสร็จแล้วเก็บผ้าภูษาโยง แล้วจัดถวาย
เครื่องไทยธรรม แต่บางครั้งก็จัดถวายไทยธรรมก่อน
แล้วจึงจัดสดับปกรณ์หรือบั้งสุกุล ตามแต่สะดวก.

เมื่อเสร็จแล้ว เตรียมที่จะกรวดน้ำไว้ เมื่อพระกล่าว
คำว่า ยถา ฯ ฟังเทน้ำกรวด ปฏิบัติโดยนัยดังกล่าว
แล้ว ในเรื่องการกรวดน้ำข้างต้น.

เมื่อพระเทศน์และพระสวดรับเทศน์กลับแล้ว ฟัง
จัดสถานที่สำหรับพระสดับปกรณ์หรือบังสุกุล พระมา
พร้อมแล้วฟังนิมนต์เข้านั่งประจำตามที่นั่งที่ พระสงฆ์เริ่ม
สวดมาติกา พอสวดไปถึงบทปฐมฐานมาติกา คือ
เหตุปัจจุโย ฯ ฟังให้คลี่ผ้าภูษาโยงลาดมาตลอดแถว
พระสงฆ์ พอพระสงฆ์สวดจบ จึงทอดผ้าให้พระ
สดับปกรณ์หรือบังสุกุล เสร็จแล้วเตรียมกรวดน้ำ ใน
เมื่อพระสงฆ์กล่าวคำว่า ยถา ฯ มีนัยดังกล่าวแล้ว
เสร็จแล้วส่งพระสงฆ์กลับ ครั้นแล้วจึงจัดให้พระสวด
อภิธรรมต่อไปจนกว่าจะจบ ปฏิบัติตามดังที่ได้กล่าว
แล้วในเรื่องสวดอภิธรรม เสร็จพิธีในวันนั้น.

รุ่งขึ้นวันเลี้ยงพระ กิจต่าง ๆ ที่เนื่องในพิธีเช่น
รูปเทียน เครื่องบูชา เป็นต้น ต้องเตรียมไว้ให้เสร็จก่อน
เมื่อพระมาและเข้าที่พร้อมแล้ว ฟังจุดเทียนรูปเครื่อง

บูชาพระ แล้วจุติเหียนรูปที่เครื่องทองน้อยที่บูชาศพ
เสร็จแล้วอาราธนาศีล, พระถวายพรพระ จบแล้วเลี้ยง
พระถวายไทยธรรมพระสงฆ์ (สำหรับพระสงฆ์
สวดมนต์ไม่ต้องมีสดับปกรณ์หรือบังสุกุลอีก) เสร็จแล้ว
กรวดน้ำ เมื่อพระฉันกลับแล้ว ถ้ามีการสดับปกรณ์
หรือบังสุกุลต่อท้ายอีก ก็จัดตั้งกล่าวในวันก่อน นับว่า
เสร็จพิธี.

พึงทราบว่ ที่ให้มีพิธีสดับปกรณ์หรือบังสุกุลมาก
ครั้งเช่นนี้ ก็เฉพาะท่านที่ต้องการพระสดับปกรณ์หรือ
บังสุกุลมาก เพื่อจะแบ่งไม่ให้เกิดกั้งในเวลาเดียว
หรือจะตัดเสียเลยก็ได้ หรือแม้เทศน์ สวดรับเทศน์
จะไม่มีก็ได้ ถ้ามีกำลังพอก็ควรจะมี ถ้าจะเป็นงาน
วันเดียว ก็จัดอนุโลมตามนี้ การสดับปกรณ์หรือ
บังสุกุล ควรจัดทำเมื่อเวลาพระฉันเสร็จแล้ว ก่อนจะ
อนุโมทนา.

๒๙. ทำบุญ ๕๐ วันและ ๑๐๐ วัน ทำบุญ ๕๐ วัน
เรียกว่า บุญญาสัฆวาร ๑๐๐ วัน เรียกว่า สตมวาร

มีพิธีจัดทำอย่างเดียวกันกับทำบุญ ๗ วัน.

๓๐. เสา บำเพ็ญกุศลในการเผา มักทำเป็น ๒ ตอน คือที่บ้านตอนหนึ่ง กับที่วัดตอนหนึ่ง.

บำเพ็ญกุศลที่บ้าน มีพิธีตั้งกล่าวแล้วในเรื่อง ทำบุญ ๗ วัน ก่อนจะเชิญศพไปวัด ควรจะมีพระสงฆ์ สักกัรูปก็ได้ สดับปกรณ์หรือบังสุกุลก่อนแล้วจึง เคลื่อนศพ.

การนำศพไปวัด มีกระบวนตามศพ ให้มีพระ นำศพ ๑ รูป อ่านพระอภิธรรมนำไปข้างหน้า พระที่จะนำศพ ควรเป็นพระที่เกี่ยวข้องเคารพนับถือใกล้ชิดของผู้ตาย นำไปถึงวัดแล้ว นำเวียนเชิงตะกอน ๓ รอบ เวียนซ้าย ครบแล้วเชิญศพขึ้นสู่เชิงตะกอน แล้วบำเพ็ญกุศลอีกตามสมควร ถ้าประสงค์จะไปตั้งบำเพ็ญกุศลที่วัดก็นำไปยังสถานที่ตั้ง ยังไม่ต้องนำไปสู่เชิงตะกอน.

ถ้าเชิญศพไปตั้งที่เรียกกันว่าลักศพ คือไปโดยไม่มีการบวน ไม่ต้องมีพระนำศพด้วยก็ได้.

การบำเพ็ญกุศล ตามที่นิยมกัน มีเทศน์ พระ
สวดรับเทศน์ สดับปกรณ์หรือบังสุกุลต่อ มีวิธีปฏิบัติ
งานดังกล่าวแล้ว นี้กล่าวเฉพาะที่ได้จัดการบำเพ็ญกุศล
ที่บ้านมาเสร็จแล้ว.

ถ้าจะไปจัดการบำเพ็ญกุศลที่วัดทั้งหมด ก่อนแต่
จะเคลื่อนศพไปวัด ก็ควรมีสดับปกรณ์หรือบังสุกุล
ก่อน.

พิธีจัดบำเพ็ญกุศล ฟังปฏิบัติโดยลักษณะเทียบเคียง
ตามนัยที่กล่าวแล้ว ในเรื่องการบำเพ็ญกุศลที่บ้าน
ก็มีสวดมนต์ เทศน์ เลี้ยงพระ สดับปกรณ์ หรือ
บังสุกุล เป็นต้น.

เมื่อจัดการบำเพ็ญกุศลเสร็จแล้ว ใกล้เคียงเวลาเผา
พึงเชิญศพไปสู่เชิงตะกอนมีพระนำ ๑ องค์ก็ได้ ไม่ควร
มากองค์ ตามแบบของหลวงมี ๑ องค์เท่านั้น บาง
ท่านว่า ศพถึงวัดแล้วไม่ต้องมีพระนำก็ได้ เมื่อนำ
ศพไป บรรดาญาติมิตรผู้น้อย พึงเดินตามหลังศพ
ให้มีระเบียบ ผู้ใหญ่กว่าศพไม่ควรตามศพ แม้เดิน

หน้าศพก็ไม่นิยม นอกจากพระหรือผู้นำกระบวน
 เท้านั้น เวล่านำศพเดินไป ผู้ที่นั่งอยู่บนเกาอี้พึงลุกขึ้น
 ผู้นั่งกับพนไม่ต้องลุกขยັນ เพียงนั่งตัวตรงแสดง
 การระงับพอ หงนเพื่อเป็นการแสดงความเคารพใน
 ศพนั้น.

พึงเตรียมผ้าไว้สำหรับทอดปากหีบ จะเป็นไตร
 จีวรหรือสบงก็ได้ ก่อนที่จะประชุมเพลิง เจ้าของหรือ
 ผู้ใกล้ชิด หรือผู้มีเกียรติพึงนำผ้าไปทอดไว้ปากหีบ
 แล้วนิมนต์พระสงฆ์สดับปกรณ์หรือบังสกุลคราวละรูป
 อย่าให้หลายรูปนัก จักเปลืองเวลา ทำให้เสียเวลา
 ของแขกที่มาในงาน.

ตามที่นิยม เบื้องต้นให้เจ้าของและลูกหลานหรือ
 ญาติทอด และเหลือไว้ท้าย ๑ ที.

ใครที่เป็นผู้ใหญ่ในงาน ควรเชิญผู้นั้นเป็นผู้จุด
 เพลิงเผา ก่อนที่จะจุดเพลิง พึงมอบผ้าที่เหลือไว้นั้น
 ให้ทอดก่อน ส่วนพระสงฆ์ที่จะชักผ้าต้องเตรียมนิมนต์
 มาไว้ในที่ใกล้ ๆ เพื่อให้ทันกัน พระสงฆ์ชักผ้าเสร็จ

แล้วจึงจุดเพลิง แล้วผู้นั่งขึ้นต่อ ๆ กันไป ให้เป็น
ระเบียบ อย่าแย่งชิงกันขึ้น เรียงขึ้นเป็นฝ่าย ๆ แล
งามดี เช่น ฝ่ายชายก็พวกหนึ่ง ฝ่ายหญิงก็พวกหนึ่ง
ฝ่ายไหนจะขึ้นก่อนหรือหลัง แล้วแต่หัวหน้า คือผู้จุด
เพลิงคนแรก หรือจัดให้ขึ้นลงคนละข้างก็ได้เรียบร้อย
ดี ไม่เปลืองเวลามาก.

ในเวลาประชุมเพลิง ควรจัดให้มีพระสวดอภิธรรม
๔ รูป ที่เรียกว่าสวดหน้าไฟ.

๓๑. **เก็บบัญชี** มีนิยมทำกันอยู่ ๒ อย่าง คือทำ ๓
หาบ ๑ ทำอย่างสามัญ ๑

เครื่อง ๓ หาบ ต้องเตรียมคน ๑ สาแหรกคู่ ๑
สำหรับหรือปิ่นโตควานหวาน ๑ อังโล่หรือเชิงกราน ๑
หม้อใส่ข้าวสารและเครื่องครัวแห้ง ๑ คานและสาแหรก
พันผ้าขาว เชิงกรานและหม้อท้าวขาว และผ้าไตร
เตรียมอย่างละ ๓ ชุด จัดนิมนต์พระสงฆ์สวดขับปกรณ์
หรือบังสุกุล ๓ องค์ และเตรียมเครื่องใส่อัฐิและ
อังคารด้วย.

วันเก็บอัฐิ เวลาเช้าพื้่นำเครื่องที่เตรียมไว้
 ไปสู่ที่เชิงตะกอน และนำเครื่องที่เตรียมไว้นั้นไปจัดตั้ง
 เป็นแถว ๓ ชุด คือ ๑. ไตร ๒. สำนับวางใน
 સાແຫຼ່ງสำหรับหีบ ส่วนหม้อ เชิงกรานถือตามไป
 ถ้าใช้เป็นโตแทนสำหรับ ให้จัดเชิงกรานและหม้อวาง
 ในสาແຫຼ່ງ จัดบุตรหลานให้หีบและถือ เดินเรียง
 เป็นกระบวนตามลำดับ เวียนเชิงตะกอน ๓ รอบ
 เวลาเดินให้ร้องกู่ “วู้ ๆ” ครบแล้ววาง ให้เจ้าหน้าที่
 ทำการแปรรูป เสร็จแล้วจุดเทียนธูปบูชา แล้วนำ
 ผ้าขันทอดครองละ ๑ ที่ ให้พระสงฆ์สดับปกรณ์หรือ
 บัณฑิต จนครบ ๓ รูปแล้ว เลือกเก็บอัฐิตามต้อง
 การส่วนที่เหลือรวบรวมบรรจุในภาชนะเก็บไว้ จัดที่ถวาย
 อาหารพระสงฆ์ จะให้ฉันในที่นั้นหรือให้กลับไปฉัน
 ที่กุฏิ ตามแต่สะดวก และมอบเครื่องหาบถวายไป
 แต่ไม่ต้องประเคน (หมายถึงอาหารแห้ง) เสร็จแล้ว
 พระสงฆ์อนุโมทนา กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศล เสร็จการ
 ถ้าทำการเก็บอัฐิอย่างสามัญ ก็เพียงให้เจ้าหน้าที่

แปรรูปแล้วทอดผ้า สดับปกรณ์หรือบังสกุลเท่านั้น.

๓๒. **ทำบุญอุทิศ** ฟังประกอบพิธีอนุโลมตามทำ
บุญ ๗ วันนั้นแต่มีข้อควรทราบ คือ ให้จัดที่บูชา
อุทิศแห่งหนึ่งต่างหาก จากที่บูชาพระพุทธรูป อย่าง
ในที่บูชาเดียวกันกับพระพุทธรูป ทั้งไม่ต้องตั้งน้ำมันต์
วางท้ายสายสิญจน์ เพราะถือว่าอุทิศนี้เป็นมงคลอยู่แล้ว.

๓๓. **บรรจุกุศล** อุทิศและอสังการ ซึ่งเป็นส่วนที่
เหลือ นิยมบรรจุไว้ในที่สมควร เช่น เจดีย์หรือถาวร-
วัตถุอื่น ๆ เป็นต้น ก่อนแต่บรรจุนิยมบำเพ็ญกุศล
ก่อน โดยมากมักถวายอาหารบิณฑบาตพระสงฆ์ตาม
สมควรแล้วสดับปกรณ์หรือบังสกุล หรือจะมีเทศน์
ถวายก็ได้ แต่อย่างน้อยต้องมีสดับปกรณ์หรือบังสกุล
เสร็จแล้วนำบรรจุเป็นเสร็จการ.

พิธีต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ เมื่อมีความประสงค์จะ
ทำได้อย่างไร ก็จงเลือกตัดทอนทำตามความต้องการ
และปฏิบัติจัดงานไปตามหลักนี้ เพื่อจะได้เป็นระเบียบ
เรียบร้อย การงานไม่สับสน.

๓๔. ถวายสังฆทาน ถ้ามีความประสงค์จะนิมนต์
พระรับสังฆทาน ฟังไปขอสงฆ์จากพระภิกษุเทศก์
ซึ่งทางวัดได้จัดตั้งไว้ โดยไม่เจาะจงรูปใดรูปหนึ่ง
ตามแต่ท่านจะจัดให้ เช่นนี้จึงจะจัดว่าเป็นการสงฆ์
โดยถูกต้อง ถ้าไปเลือกนิมนต์เฉพาะรูปตามที่ตนต้อง
การ ชื่อว่าไม่ถูกต้องแห่งสังฆทาน เป็นปาฏิปคคลิ-
กทาน.

การถวายสังฆทาน มีทำกันอยู่ ๒ อย่าง คือ เพื่อ
ความสิริมงคลอย่างหนึ่ง เพื่ออุทิศผลให้ผู้ล่วงลับไป
แล้วอย่างหนึ่ง.

เบื้องต้นพึงเตรียมนิมนต์พระ และจัดตั้งที่บูชา
พระพุทธรูป ที่รับพระสงฆ์ ตามเยี่ยงพิธีบำเพ็ญกุศล
ดังกล่าวแล้วข้างต้นนั้น และจัดเตรียมอาหารและเครื่อง
ต่าง ๆ ที่จะถวายนั้นไว้ให้พร้อมเสร็จ พอถึงเวลาพระ
มานั่งพร้อมแล้ว ฟังจุตเทียรฐปฐาพระพุทธรูป กราบ
พระพุทธรูปเสร็จแล้ว ฟังหันหน้าไปทางท่านพระสงฆ์
กราบ ๓ ครั้งแล้วอาราธนาศีล รับศีลเสร็จแล้ว ให้

ยกเครื่องที่จะถวายสังฆทานนั้นวางเรียงไว้ตรงหน้าพระ
สงฆ์ หรือจะนำมาตั้งเรียงไว้ก่อนแล้ว จึงอาราธนา
ศีล รับศีลก็ได้ แล้วกราบ ๓ ครั้ง นั่งยกมือประณม
เปล่งวาจาว่ากล่าวคำถวาย ดังต่อไปนี้

๓๕. ถวายเพื่อความสุขความเจริญ: ตั้งนโม
๓ จบแล้วว่า

อิมานิ มยํ ภนฺเต ภคฺคฺตานิ สปริวารานิ
สงฺขสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ
อิมานิ ภคฺคฺตานิ สปริวารานิ ปฏิกฺกณฺหาตุ
อมฺหากํ ทีฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย
ขอน้อมถวายภัตตาหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้
แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับภัตตาหาร กับทั้งบริวาร
ทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์
และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนานเทอญ.

๓๖. ถวายเพื่ออุทิศ: ตั้งนโม ๓ จบแล้วว่า
อิมานิ มยํ ภนฺเต ภคฺคฺตานิ สปริวารานิ

สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ
อิมานิ ภตฺตานิ สปริวารานิ ปฏิกุณฺหาตุ
อมฺหากณฺเฏว มาตาปีตฺวาหิณฺณจ ฌาตกาณํ ที่มรตฺตํ
หิตาย สุขาย.

คำแปล ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอ
น้อยถวายภักตาทหาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ของ
ข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้า
ทั้งหลายด้วย แก่ญาติทั้งหลาย มีมารดาบิดาเป็นต้น
(ที่ละโลกนี้ไปแล้ว) ด้วย ตลอดกาลนาน เทอญ.

จบแล้วกราบ แต่นั้นพื้งนำสิ่งของประเคนพระ
เฉพาะสิ่งที่ควรประเคน ถ้าเป็นอาหารชนิดที่อยู่ได้นาน
ยังไม่สุกหรือสุกแล้ว เช่น ข้าวสาร ขนมแห้ง ปลา
เนื้อเป็นต้น ไม่ควรประเคน ครั้นประเคนเสร็จแล้ว
พื้งเตรียมกรวดน้ำ มีประการดังกล่าวแล้วในเรื่อง
กรวดน้ำตอนต้น พระอนุโมทนาเสร็จแล้วกราบ เสร็จ
พิธี.

คำถวายทาน

คำถวายมตกภัตร (ภัตรเพื่อผู้ตาย)

วันโม ๓ หน ทุกบท

อิมานิ มยํ ภนฺเต มตกภตฺตานิ สปริวารานิ
สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต. สงฺโฆ อิมานิ
มตกภตฺตานิ สปริวารานิ ปฏิคุณฺหาตุ มตกานญฺเจว
อมฺหากญฺจ ทิฆรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อม
ถวายมตกภัตร (ภัตรเพื่อผู้ตาย) กับทั้งปริวาร
ทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับมตก-
ภัตร (ภัตรเพื่อผู้ตาย) กับทั้งปริวารทั้งหลายเหล่านี้
ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ผู้
ล่วงลับไปแล้วทั้งหลายด้วย แก่ข้าพเจ้าทั้งหลายด้วย
สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายสลากภัต

เอตานิ มยํ ภนฺเต ภตฺตานิ สปรีวารานิ อสุกฺกุจฺจํ
 จปิตานิ สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต
 สงฺโฆ เอตานิ ภตฺตานิ สปรีวารานิ ปฏิกุณฺหาตุ
 อมฺหากํ ทิฆมรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระภิกษุสงฆ์ผู้เจริญ ภัตตาหารกับทั้งบริวาร
 ทั้งหลาย อันตั้งไว้ ณ ที่โน้นนั้น ข้าพเจ้าทั้งหลายขอ
 น้อมถวายแด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์ จงรับซึ่งภัตตาหาร
 กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านั้น ของข้าพเจ้าทั้งหลาย
 เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาล
 นาน เทอญ.

คำถวายข้าวสาร

อิมานิ มยํ ภนฺเต ตณฺฑุลานิ สปรีวารานิ สงฺฆสฺส
 โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต ภิกฺขุสงฺโฆ อิมานิ
 ตณฺฑุลานิ สปรีวารานิ ปฏิกุณฺหาตุ อมฺหากํ ทิฆมรตฺตํ
 หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อม
ถวายข้าวสารกับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้ แด่พระสงฆ์
ขอพระสงฆ์ จงรับข้าวสาร กับทั้งบริวารทั้งหลายเหล่านี้
ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่
ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายนาฬิกามณี

สรโหนามาย ภนฺเต กาโล	} สมปตฺโต อาสนโน	ยตุถ

ตถาคโต อรหํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ สารทิกาพาธน
อาพาธิกานํ ภิกฺขุณฺํ ปณฺจ เกสฺสุขานิ อนฺนุณาสิ
สปี นวนีตํ เกลํ มธฺ ฌาณิตํ มยฺหนฺทานิ ทกฺกกาล-
สทิสํ อิมํ กาลํ สมปตฺตา ตสฺส ภควโต ปณฺณต-
ตานุกตํ ทานํ ทาทูกามา เตสุ ปริยาปนฺนํ มธฺ จ
เกลํ จ สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สารุ โน ภนฺเต
สงฺโฆ มธฺ จ เกลํ จ ปฏิกฺคณฺหาตุ อมฺหากํ
ทิมฺรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

บดินสรทกาล, ถึงแล้ว
ไกลแล้ว } ในกาลใดเล่า พระ

ตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงอนุญาตภสัช
 ๕ อย่าง คือ เนยใส เนยข้น น้ามัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย
 แก่ภิกษุทั้งหลาย ผู้อาพาธด้วยโรคเกิดในสรทกาล
 บดินชาพเจ้าทั้งหลายมาถึงกาลเช่นนั้นแล้ว ประราธนาจะ
 ถวายทาน ตามพระพุทธานุญาตของพระผู้มีพระภาคเจ้า
 นั้น จึงถวายน้ำผึ้งกับน้ามันนั้นในภสัช ๕ อย่างนั้น
 แก่พระสงฆ์ สาธุ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอพระสงฆ์
 จงรับมธุทาน, เกลทาน ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อ
 ประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอด
 กาลนาน เทอญ.

คำถวายผ้าอาบนานาฝน

อิมานิ มยํ ภนฺเต วสฺสสิกฺสาฎกจีวรานิ สงฺฆสฺส
 โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมานิ
 วสฺสสิกฺสาฎกจีวรานิ ปฏิกฺคณฺหาตุ อมฺหากญฺเฆว

มาคาบิตุอาทินนจ ฌาตกานํ ที่มรตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ผ้าอาบนํ้าฝนทั้งหลายเหล่านี้
ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายแด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์
จงรับ ซึ่งผ้าอาบนํ้าฝนทั้งหลายเหล่านี้ ของข้าพเจ้า
ทั้งหลาย เพื่อประโยชน์และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย
ด้วย แก่ญาติทั้งหลายมีมารดาบิดาเป็นต้นด้วย สัน
กาลนาน เทอญ.

คำถวายผ้ากฐิน

อิมํ ภนฺเต สปริวารํ กจฺจิทุสฺสํ สงฺฆสฺส
โธโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ สปริวารํ
กจฺจิทุสฺสํ ปฏิกุณฺหาตุ ปฏิกุณฺเหวฺวา จ อิมินา
ทุสฺเสน กจฺจिํ อตุณฺรตุ อมฺหากํ ที่มรตํ หิตาย
สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอถวายผ้ากฐิน
กับทั้งบริวารนี้ แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับผ้ากฐิน

กับทั้งบริวาร^๕ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย รับแล้วจงกราณ
ถวายผ่าน^๕ เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ข้าพเจ้า
ทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายผ้าป่า

เอตานิ มยิ ภนุเต จีวรานิ สปริวารานิ สงฺขมสุส
โอโณชยาม. สาธุ โน ภนุเต สงฺโฆ เอตานิ
จีวรานิ สปริวารานิ ปฏิกุณฺหาตุ อมฺหากิ ทิฆมตฺถิ
หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อม
ถวายจีวรทั้งหลายเหล่านั้น กับทั้งของที่เป็นบริวาร
แด่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับจีวรทั้งหลายเหล่านั้น
กับทั้งของที่เป็นบริวาร ของข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อ
ประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาล
นาน เทอญ.

คำถวายเสนาสนะ

ยคุเฒ ภนุเต สงฺโฆ ชานาตุ. มยิ สงฺขมสุส

ผาสุวิหารี อากงขมานา วิหารทานะ อานิสส์
 สมปัสสมานา อุตตโน ธนัง ปริจจุชิตวา อิมัง เสนาสนัง
 กัรามาเปตฺวา สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต
 สงฺโฆ อิมัง เสนาสนัง ปฏิกคฺคฺหาตุ, ปฏิกคฺคฺเหตฺวา จ
 ยถาสฺสํ ปริภุญชตุ อมฺหากัง ทิฆมรตฺตํ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ขอพระสงฆ์จงทราบ ข้าพเจ้าหวังจะให้พระสงฆ์
 อยู่ผาสุก และเห็นอานิสส์ในการสร้างที่อยู่ถาวรเป็น
 ทาน ได้บริจาคทรัพย์ของตนให้สร้างเสนาสนะหลังนี้
 เสร็จแล้ว ขอมอบถวายแก่พระสงฆ์ สาธุ ข้าแต่ท่าน
 ผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับเสนาสนะหลังนี้ แล้วบริโภค
 ตามสบาย เพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้า
 ทั้งหลาย สิ้นกาลนาน เทอญ.

คำถวายเสนาสนะ พร้อมด้วยบริวาร

อิมัง ภนฺเต สปริวารัง เสนาสนัง อมฺเหติ กัรามาเปตฺ
 อาคตนาถาสฺส สงฺฆสฺส โอโณชยาม. สาธุ โน ภนฺเต
 สงฺโฆ อิมัง สปริวารัง เสนาสนัง ปฏิกคฺคฺหาตุ อมฺหากัง

ทิมรุตม์ หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ที่อยู่กับทั้งบริวารเครื่อง
ใช้สอยในเสนาสนะนี้ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ได้สร้าง
ประดิษฐานเสร็จแล้ว ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวาย
ที่อยู่ กับทั้งบริวารเครื่องใช้สอยในเสนาสนะนี้ แด่
พระสงฆ์จากุทิสซึ่งมาแล้วและยังมีได้มา สาธุ ข้าแต่
ท่านผู้เจริญ ขอพระสงฆ์จงรับที่อยู่กับทั้งบริวารเครื่อง
ใช้สอยในเสนาสนะนี้ของข้าพเจ้าทั้งหลายเพื่อประโยชน์
และความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สันกาล้านาน เทอญ.

คำปวารณาสงฆ์ในพรรษา

สงฆ์ ภนฺเต ปวาเรมิ อิมํ เตมาสํ จตุทฺติ ปุจฺจयेหิ
ยทา สงฺโฆ เตสุ ยงฺกิลฺลิจิ อิจฺฉนฺติ ตทา สงฺโฆ เม
อาโรเจตุ ยถาสติ ยถาพลํ อาเนตฺวา ทาทพฺพํ สาธุ
เม ภนฺเต สงฺโฆ อิมํ ปวารณํ ปฏฺกิตฺตนาทฺม มยฺหิ
เจว มาตาปิตุอาทินิ จ ทิมรุตฺม หิตาย สุขาย.

คำแปล

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าขอปวารณา
 พระสงฆ์ด้วยปัจจัย ๔ ตลอดไตรมาส^๕ พระสงฆ์ ย่อม
 ปวารณาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในปัจจัย ๔ ทั้งหลายนั้นเมื่อใด
 ขอพระสงฆ์จงบอกแก่ข้าพเจ้าเมื่อ^๕นั้น ข้าพเจ้าจะนำมา
 ถวายตามศตีกาลัง ขอพระสงฆ์จงรับปวารณานั้น^๕ ของ
 ข้าพเจ้าทั้งหลาย เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้า
 ทั้งหลายด้วย และแก่ญาติทั้งหลายมีมารดาบิดาเป็นต้น
 ด้วย สันกาลนาน เทอญ.

สรุปข้อที่ควรจำและควรรู้

๑. พระบูชาประจำวันเกิด.

๑) วันอาทิตย์ พระถวายเนตร

๒) วันจันทร์ พระห้ามสมุทร

๓) วันอังคาร พระไฉยาหรือพระคนธรราราช

๔) วันพุธ พระอุมาบาตร

๕) วันพฤหัสบดี พระสมาธิ

๖) วันศุกร์ พระรำพึง

๗) วันเสาร์ พระนาคปรก.

๒. จุดเทียนบูชาพระเสร็จแล้ว ควรกราบ ๓ ครั้ง
ประเคนเสร็จแล้วก็ พระสวดจบแล้วก็ กราบ
๑ ครั้ง หรือ ๓ ครั้งตามสมควร.

๓. ทอดผ้าสัปดาห์หรือบั้งสุกุลแล้ว ต้องกราบ
พระครั้ง ๑ กราบศพหรืออุฐีกครั้ง ๑.

๔. การกราบตามพื้นนิยม กราบพระคุกเข่ากราบ

ให้ประกอบด้วยองค์ ๕ ซึ่งเรียกว่าเบญจางคประดิษฐ์
คือต้องให้หน้าผาก ๑ ฝ่ามือ^๕ ทั้ง ๒ เข่า^๕ ทั้ง ๒ จรดพื้น^๕
พืงนั่งคุกเข่าหมอบลง ทอดฝ่ามือแบที่พื้น แหวก
ช่องให้ห่างสักหน่อย พืงก้มศีรษะลงตรงนั้น ให้
หน้าผากจรดพื้น^๕.

ถ้ากราบคฤหัสถ์ นิยมนั่งพับเพียบ ขาบนนียค
นิกทน้อย น้อมตัวหมอบลง วางกระพุ่มมือไว้กับพื้น^๕
ไม่ต้องแบมือ ข้อศอกข้างหนึ่งวางลงระหว่างแขนเข้า
ทั้ง ๒ ข้างหนึ่งวางลงด้านนอกเข่า หน้าผากจรดบน
กระพุ่มมือ กรงเดี่ยว นิยมใช้ทั้งชายและหญิง นั่ง
พับเพียบกราบแบบนี้ มักใช้นั่งชาชาวทมิฬนท้าวชาย
นิกทน้อย.

๕. สายสัญญาณ ฝ่าภูเขาโยง เมื่อชิงหรือลาดแล้ว
จงอย่าข้ามเป็นอันขาด.

๖. ไม่ควรใช้เชือกหรือบันทอลอดจนค้ายกลุ่ม
ค้ายหลุดแทนสายสัญญาณหรือฝ่าภูเขาโยง ถ้าฝ่าภูเขาโยง
ไม่มี แม้ใช้ค้ายสายสัญญาณก็ควร.

จับด้วยสายสัญญาณ ตามที่ทราบ จับเที่ยวแรก
๓ เส้น ท่านให้บริกรรมว่า อ. สุวา. สุ. จนกว่า
จะจับพอ เที่ยวที่สอง ๔ เส้น ให้บริกรรมว่า อ.
ล. วิ. สุ. โล. ปุ. ส. พุ. ภ.

จับมงคล ท่านให้บริกรรมด้วยมงคลจักรวาลน้อย
คือ สัพพพุทธา ฯ

๗. ไม่ควรนำสุรามาลีงในที่เฉพาะหน้าพระ ชื่อ
ว่าชาดการวะ เสียจรรยา ไม่เป็นจรรยาที่ดี.

๘. ไม่ว่าในเวลาไหน ๆ ไม่ควรนำสุรามาลีงกัน
ในวัด เพราะวัดเป็นสถานที่สำหรับบำเพ็ญกุศลบำเพ็ญ
ความดี ไม่ใช่สถานที่ทำความชั่ว ผู้ละเมิดชื่อว่า เสีย
จรรยาที่ดี เป็นผู้หน้าด้านไม่มีความอาย ไร้ศีลธรรม.